

De rol van verhaalperspectief en sympathie bij identificatie en narratieve overtuiging

Een experimenteel onderzoek naar de effecten op identificatie en attitudes van twee determinanten van identificatie

Student: Jeroen Bakker
Studentnummer: 4093887
Cursus: eindwerkstuk CIW
Cursuscode: CI3V13002
Datum: 19-6-2016
Begeleider: Prof. Dr. Hans Hoeken

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn Bachelor-thesis “De rol van verhaalperspectief en sympathie bij identificatie en narratieve overtuiging”. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Van 25 april tot 19 juni 2016 heb ik gewerkt aan het onderzoek en het schrijven van deze scriptie.

Ik heb dit met veel plezier gedaan; in de toekomst zou ik mij dan ook heel graag richten op persuasieve communicatie. Ik heb mij hierom ingeschreven bij de masterprogramma’s Persuasive Communication aan de Universiteit van Amsterdam, en Toegepaste Cognitieve Psychologie aan de Universiteit Utrecht. Dit komt omdat ik zeer geïnteresseerd ben in (het voorspellen van) menselijk gedrag, communiceren, en in het bijzonder *overtuigen* en de determinanten die daaraan ten grondslag liggen. Het heeft voor mij iets magisch dat je iemand door middel van communicatie (in welke vorm dan ook) kunt aanzetten tot bepaald gedrag, door in te spelen op de cognitieve mogelijkheden en voorkeuren van de mens. Ik ben zeer verheugd dat ik mijn scriptie onder begeleiding van Prof. dr. Hans Hoeken mocht schrijven, aangezien ik vanaf het eerste jaar van de Bacheloropleiding zijn boek “Overtuigende teksten” veelvuldig heb gebruikt. Bij dezen wil ik Prof. Hoeken dan ook graag bedanken voor de fijne hulp en ondersteuning.

Hierbij bedank ik ook graag de 140 proefpersonen, die bereid waren mee te werken aan dit onderzoek. Tot slot bedank ik graag mijn medestudenten, vrienden en familie, die voor veel morele steun hebben gezorgd.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Jeroen Bakker
Breukelen, 19 juni 2016

Samenvatting

Verhalen -zoals films, afleveringen van televisieseries en geschreven verhalen- kunnen verhaalconsistente veranderingen in opinies, attitudes en gedrag van het publiek in de hand werken. Het huidige onderzoek richt zich op een mechanisme dat aan deze narratieve overtuiging ten grondslag ligt: identificatie met personages. Bij identificatie nemen lezers de doelen, plannen, identiteit en het perspectief van een personage over. Er werden vier versies van één verhaal geschreven, waarin twee personages met elkaar in conflict waren. Proefpersonen lazen ieder een versie (N=140). Om de mate van identificatie te beïnvloeden, is het verhaal gemanipuleerd wat betreft het perspectief van waaruit de gebeurtenissen beschreven zijn, en de mate waarin een personage sympathiek overkomt. In de eerste versie werd het verhaal verteld vanuit het ik-perspectief van de advocaat, die hierin sympathiek overkomt. De tweede versie had hetzelfde perspectief, maar werd de advocaat onsympathiek neergezet. Verhaalversie drie en vier betroffen het ik-perspectief van de rechter, die in deze versies respectievelijk sympathiek en onsympathiek waren. De verwachting hierbij was dat het verhaalperspectief (H1), en het al dan niet sympathiek overkomen van de personages (H2) van invloed zouden zijn op de identificatie. Bovendien werd verwacht dat attitudes van lezers na het lezen van het verhaal meer overeen kwamen met de standpunten die werden geïmpliceerd door het personage vanuit wiens perspectief ze het verhaal hebben gelezen (H3), en dat attitudes van lezers meer overeen zouden komen met het standpunt dat wordt geïmpliceerd door sympathieke personages, dan met het standpunt van onsympathieke personages (H4). De bevindingen tonen dat zowel verhaalperspectief, als sympathie identificatie kan beïnvloeden. Enkel het verhaalperspectief beïnvloedde de attitudes van de proefpersonen: lezers accepteerden het standpunt dat werd geïmpliceerd door het personage vanuit wiens perspectief ze het verhaal lazen in sterkere mate.

Inhoudsopgave

paginanummer

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	4
1.1 De alomtegenwoordigheid van verhalen.....	4
1.2 Narratieve overtuiging.....	4
1.3 Identificatie als mechanisme van narratieve overtuiging.....	4
1.4 Factoren die ten grondslag liggen aan identificatie.....	6
1.5 Onderzoekshypothesen.....	7
Hoofdstuk 2: Methode.....	9
2.1 Materiaal.....	9
2.2 Proefpersonen, procedure en onderzoeksontwerp.....	10
2.3 Instrumentatie.....	10
2.4 Pre-test.....	11
2.5 Statistische toetsing.....	11
Hoofdstuk 3: Resultaten.....	12
3.1 Manipulatiecheck en controlevariabelen.....	12
3.2 Identificatie.....	12
3.3 Attitude.....	13
Hoofdstuk 4: Discussie en Conclusie.....	14
4.1 Identificatie.....	14
4.2 Attitude.....	14
4.3 Transportatie en waargenomen realisme.....	14
4.4 Beperkingen van het onderzoek.....	15
4.5 Conclusie.....	15
Noten.....	16
Literatuurlijst.....	18
Bijlagen.....	21
Bijlage I: Instructie proefpersonen en verhaalversies	21
Bijlage II: Vragenlijsten.....	26
Bijlage III: Toelichting procedure en materiaal pre-test	32

1. Inleiding

1.1 De alomtegenwoordigheid van verhalen. Mensen hebben een universele behoefte aan het vertellen en aanhoren van verhalen (Brown, 1991; Gottschall, 2012). Fisher (1984) noemt ons zelfs de *homo narrans*: de verhalen vertellende mens. Onze maatschappij is dan ook doordrenkt met verhalen, zoals films, boeken, en verhalen aan vrienden en familie. Braddock en Dillard (2016, p. 2) definiëren een verhaal als “een samenhangende, causaal verbonden reeks gebeurtenissen in een dynamische wereld, die onderhevig is aan problemen, transformaties, en oplossingen door doelgerichte handelingen van personages.” Verhalen worden geconsumeerd omdat men een sterke behoefte heeft aan vermaak (Van Laer, de Ruyter, Visconti & Wetzels, 2014). Vermaak wordt dan ook gezien als een van de voornaamste krachten van verhalen (Brewer & Lichtenstein, 1982). Verhalen bieden echter meer dan amusement. Gedurende de geschiedenis van de mens zijn ze namelijk gebruikt om informatie te delen, mensen te overtuigen en tot acties aan te zetten (Green, 2006). In het huidige onderzoek staat deze persuasieve kracht van verhalen centraal.

1.2 Narratieve overtuiging. Empirisch onderzoek toont dat verhalen -ook narratieven genoemd¹- invloed kunnen hebben op de opinies, attitudes en gedragsintenties van het publiek (Braddock & Dillard, 2016), ofwel op de determinanten van beredeneerd gedrag (Hoeken, Hornikx & Hustinx, 2012). Blootstelling aan verhalen kan bij mensen namelijk leiden tot verhaalconsistente veranderingen in deze determinanten (Braddock & Dillard, 2016). Dit wordt *narratieve overtuiging* genoemd (De Graaf, Sanders, Beentjes & Hoeken, 2007, p. 238). Mensen worden namelijk overtuigd als veranderingen in hun overtuigingen en attitudes plaatsvinden (Hoeken et al., 2012). Meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat zowel fictionele, als non-fictionele verhalen deze verandering kunnen bewerkstelligen (e.g., Green & Brock, 2000; Hoeken et al., 2016). Deze persuasieve invloed is bijvoorbeeld aangetoond voor afleveringen van televisieseries zoals *Law & Order* (Slater, Rouner & Long, 2006), korte verhalen (Green & Brock, 2000), en films (Igartua, 2010).

Narratieve overtuiging en de mechanismen die hier mogelijk verklaringen voor bieden, zijn in meerdere wetenschappelijke disciplines onderzocht, zoals gezondheidscommunicatie (Green, 2006; Jensen et al., 2013), en *entertainment education* (Moyer-Gusé & Nabi, 2010). Entertainment education is een strategie waarbij educatieve boodschappen in populaire entertainment media (zoals televisieseries) worden geplaatst, om invloed uit te oefenen op attitudes en gedrag (Moyer-Gusé, 2008; Slater & Rouner, 2002).

Omdat de persuasieve kracht van verhalen inmiddels is erkend, en is gebleken dat deze effecten blijvend kunnen zijn (Appel & Richter, 2007), richt wetenschappelijk onderzoek zich nu op het identificeren van de mechanismen die hiervoor verantwoordelijk zijn (Hoeken et al., 2016). Zo kan aan de hand van empirisch onderzoek in kaart worden gebracht waarom verhalen in sommige gevallen wel (e.g., Igartua, 2010), of geen effect hebben op attitudes (e.g., Winterbottom, Bekker, Conner & Mooney, 2008). Het is namelijk voorstelbaar dat deze effecten niet in alle gevallen positief kunnen zijn. Het huidige onderzoek richt zich dan ook op één van de mechanismen die mogelijk ten grondslag liggen aan narratieve overtuiging: identificatie met personages uit het verhaal (De Graaf et al., 2007). De doelstelling hierbij is beter zicht te krijgen op de factoren die de mate van identificatie bepalen.

In de volgende paragraaf wordt eerst kort literatuur over narratieve overtuiging besproken. Vervolgens worden identificatie en de factoren die hierop van invloed zijn nader toegelicht. Hierbij wordt ingegaan op welke relaties reeds zijn onderzocht, en over welke nog kennis ontbreekt. Deze theoretische fundering leidt tot de hypotheses die in dit onderzoek zijn gehanteerd. Tot slot wordt de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie besproken.

1.3 Identificatie als mechanisme van narratieve overtuiging. Hoewel de exacte mechanismen die ten grondslag liggen aan narratieve overtuiging nog niet volledig zijn geïdentificeerd (De Graaf, Hoeken, Sanders & Beentjes, 2012), bestaat er wel consensus over de voorwaarde dat lezers psychologisch betrokken moeten zijn bij het verhaal (Moyer-Gusé, 2008; Tal-Or & Cohen, 2010). Betrokkenheid wordt door Igartua (2010) beschreven als “de mate waarin de lezer emotionele en mentale moeite steekt in het decoderen en begrijpen van een tekst.” Een van de belangrijkste concepten om betrokkenheid met een verhaal te beschrijven en te verklaren is *transportatie* (Tal-Or & Cohen, 2010, p. 403). Transportatie wordt door Green en Brock (2000, p. 701) gedefinieerd als: “een convergent proces, waar alle mentale

systemen en capaciteiten zich focussen op de gebeurtenissen die zich in het verhaal afspelen." Deze ervaring wordt ook *absorptie* (Slater & Rouner, 2002), *narratieve betrokkenheid* (Busselle & Bilandzic, 2009), of *immersie* (Moyer-Gusé, 2008) genoemd. Ondanks de verschillende termen zijn onderzoekers het eens over wat deze ervaring inhoudt: een getransporteerd persoon heeft het gevoel te worden meegevoerd naar de wereld van het verhaal, en hierdoor aanwezig te zijn bij de beschreven gebeurtenissen² (Green & Brock, 2000).

In modellen die de overtuigende werking voor verhalen trachten te verklaren, zoals het *Extended Elaboration Likelihood Model* (Slater & Rouner, 2002), het *Overcoming Resistance Model* (Moyer-Gusé, 2008) en het *Transportation-Imagery Model* (Green & Brock, 2000), wordt gesteld dat transportatie naar de verhaalwereld een belangrijke rol speelt bij narratieve overtuiging³. Transportatie kan namelijk leiden tot attitudeverandering⁴ (Green & Brock, 2002). Dit is bijvoorbeeld aangetoond voor attitudes ten opzichte van roken (Green & Clark, 2013).

Zoals gezegd richt het huidige onderzoek zich op een andere manier waarop verhalen kunnen overtuigen, namelijk via de connectie die lezers kunnen hebben met verhaalpersonages: identificatie. In de literatuur worden verschillende definities van identificatie gegeven. Oatley (1999, p. 445) beschrijft het als "het overnemen van de doelen en plannen van de hoofdpersoon." Hier wordt door Cohen (2001, p. 261) aan toegevoegd: "identificatie is een proces van verbeelding, opgeroepen als reactie op personages die worden gepresenteerd in mediateksten, waarbij iemand de identiteit, doelen, en het perspectief van een personage overneemt." Volgens Cohen (2001) bestaat identificatie uit verschillende dimensies: affectieve empathie (waarbij de gevoelens van personages worden gedeeld door de lezer), cognitieve empathie (waarbij het perspectief van personages wordt overgenomen), het internaliseren van de doelen en motivaties van personages en, in het uiterste geval, absorptie (het gevoel hebben dat je het personage wordt, en het zelfbewustzijn verliest; Moyer-Gusé, 2008). Ook Green (2006, p. 166) stelt dat identificatie verwijst naar een combinatie van deze verschillende verbindingen tussen lezers en personages.

Identificatie wordt -naast transportatie⁵- aangedragen als een van de belangrijkste concepten om betrokkenheid met een verhaal te verklaren en te beschrijven (Tal-Or & Cohen, 2010, p. 403). De eerder genoemde modellen, evenals *Social Cognitive Theory* (SCT; Bandura, 1986), stellen namelijk dat identificatie een belangrijke rol speelt bij narratieve overtuiging. SCT betoogt onder andere dat mensen leren door observatie van anderen (Bandura, 2002), en dat verhaalpersonages als voorbeelden kunnen fungeren. Hierdoor kunnen personages bijvoorbeeld normen en gedrag aan lezers overbrengen (Moyer-Gusé, 2008). SCT stelt dat lezers gedrag eerder zullen observeren en imiteren wanneer zij zich identificeren met een personage⁶ (Moyer-Gusé, 2008).

Verscheidene empirische onderzoeken vonden bewijs voor het belang van identificatie in narratieve overtuiging. Igartua (2010) toonde bijvoorbeeld dat identificatie met filmpersonages leidde tot attitudeveranderingen; kijkers die zich identificeerden met immigranten hadden positievere attitudes ten opzichte van immigratie⁷. Moyer-Gusé et al. (2011) toonden bovendien dat identificatie met personages uit de televisieserie *Sex and the City* invloed kan hebben op het praten over seksueel overdraagbare aandoeningen met ex-partners.

Green en Donahue (2009, p. 247) stellen twee manieren voor waarop identificatie invloed kan hebben op de opinies van het publiek. Ten eerste kunnen de meningen van een personage meer gewicht krijgen voor de lezer, wanneer deze zich identificeert met dat personage. Hoeken en Fikkers (2014) vonden bewijs voor dit mechanisme. In hun experiment lazen proefpersonen een verhaal waarin twee studenten de voor- en nadelen van stijgend collegegeld bespraken. Er waren twee verhaalversies, die alleen van elkaar verschilden wat betreft de duidelijke mening van de hoofdpersoon. In één versie was de hoofdpersoon vóór de stijging van het collegegeld, en in de andere versie was de hoofdpersoon tegen deze stijging. Proefpersonen identificeerden zich sterker met de hoofdpersoon dan met de antagonist, en als gevolg daarvan waren ze het sterker eens met het standpunt van de hoofdpersoon. Dit betekent dat ze het dus meer (of minder) eens waren met de stijging van het collegegeld, afhankelijk van het standpunt van het personage waar ze zich het sterkst mee identificeerden⁸.

Ten tweede kan identificatie volgens Green en Donahue (2009) een persuasieve invloed hebben, wanneer het publiek de doelen van een personage overneemt. De attitude ten opzichte van obstakels die deze doelen in de weg staan kunnen door identificatie met dat personage worden beïnvloed. De Graaf et al. (2012) leverden hier bewijs voor. In hun onderzoek lazen proefpersonen een verhaal over

een bedrijf met een openstaande vacature, waar een gehandicapte man komt solliciteren. In de ene versie was de manager van het bedrijf de hoofdpersoon, in de andere versie de sollicitant. Ook in dit onderzoek bleek de mate van identificatie de attitudes van de proefpersonen te beïnvloeden. Wanneer proefpersonen de versie lasen waarin de manager de hoofdpersoon was, stonden ze namelijk positiever tegenover het recht van bedrijven om gehandicapte sollicitanten af te mogen wijzen, dan wanneer ze de andere versie lasen. Dit resultaat suggereert volgens De Graaf et al. (2012, p. 818) dat identificatie attitudes kan veranderen als deze zijn gerelateerd aan de doelen van het personage.

Deze onderzoeken leveren bewijs voor de persuasieve kracht van verhalen, en het belang van identificatie hierbij. Nu dit belang is aangetoond, rijst de vraag welke factoren aan identificatie ten grondslag liggen.

1.4 Factoren die ten grondslag liggen aan identificatie. Identificatie verwijst volgens Green (2006, p. 166) naar een combinatie van verschillende verbindingen tussen lezers en personages. Zij noemt als belangrijke elementen: de waargenomen gelijkheid tussen het personage en de lezer, het geven om het personage, en het zichzelf in de plaats stellen van het personage. Bij deze verbindingen spelen zowel tekst-, als lezerskenmerken een rol (Bortolussi & Dixon, 2003; De Graaf et al., 2007). Factoren die volgens verschillende theoretici invloed hebben op de mate van identificatie zijn het verhaalperspectief (Hoeken et al., 2016; Sanders & Redeker, 1996), de mate waarin de lezers het personage sympathiek achten (Hoeken & Sinkeldam, 2014), of met zichzelf vergelijkbaar vinden (Hoeken et al., 2016).

Het verhaalperspectief wordt door Sanders en Redeker (1996, p. 291) gedefinieerd als “het subjectieve gezichtspunt van waaruit de gebeurtenissen worden beschreven.” Het perspectief van een verhaal bepaalt dus door wiens ogen de situaties en ervaringen in het verhaal worden beleefd⁹ (Hoeken et al., 2016). Empirisch onderzoek toont dat lezers zich meer identificeren met een personage bij wie het perspectief ligt, dan met andere personages (Hoeken et al., 2016). De verklaring hiervoor zou zijn dat lezers door het verhaalperspectief op de plaats worden gezet van het desbetreffende personage. Hierdoor krijgen ze een voorkeur voor dat personage, en beleven lezers de gedachten en ervaringen in het verhaal als het ware zelf (De Graaf et al., 2007; Hoeken et al., 2016). Uit het eerder genoemde onderzoek van De Graaf et al. (2012) bleek dan ook dat lezers zich sterker identificeerden met de hoofdpersoon, en het standpunt dat door dit personage werd geïmpliceerd sterker overnamen.

Een ander kenmerk dat invloed op identificatie kan hebben, is de mate waarin een lezer het personage sympathiek vindt (Chory, 2013; Hoeken et al., 2016). Volgens Raney (2004) identificeren mensen zich sterker met sympathieke personages. In meerdere studies beïnvloedde het manipuleren van de mate waarin het personage sympathiek was, de mate van identificatie¹⁰ (e.g., Hoeken & Sinkeldam, 2014; Tal-Or & Cohen, 2010). Hoeken en Sinkeldam (2014) deden dit door de hoofdpersoon in de ene verhaalversie vriendelijk en behulpzaam te laten overkomen, en in de andere verhaalversie brutaal en lui. Deze manipulatie beïnvloedde de mate waarin de lezers zich identificeerden met het personage, en identificatie beïnvloedde de attitudes. Dit duidt op een causaal verband tussen de mate waarin het personage sympathiek wordt gevonden en de mate waarin een lezer zich identificeert, en gaan deze sympathische gevoelens dus vooraf aan narratieve overtuiging (Hoeken & Sinkeldam, 2014).

Het gegeven dat lezers personages meer of minder sympathiek kunnen vinden, wordt in literatuur over narratieve overtuiging met verschillende termen beschreven. Cohen (2001) schaaft deze evaluaties onder de term *sympathy*, waar Hoeken en Sinkeldam (2014) en Moyer-Gusé (2008) het al dan niet positief beoordelen van een personage beschrijven als *likeability* of *liking*¹¹. Bij allemaal komt het eigenlijk erop neer, dat wanneer een lezer het personage sympathiek vindt, identificatie en attitudeveranderingen (die consistent zijn met die van dat personage) in de hand kunnen worden gewerkt. In dit onderzoek zal de term *sympathie* worden gehanteerd, om de mate te beschrijven in hoeverre lezers een personage sympathiek vinden.

Ook het beeld dat lezers van personages hebben kan de mate van identificatie beïnvloeden (Brown, 2015; Hoeken et al., 2016). Een lezerskenmerk dat kan leiden tot identificatie is de waargenomen gelijkheid (of *perceived similarity*) tussen het personage en de lezer, die de mate omvat

waarin de lezer vindt dat hij of zij op het personage lijkt¹² (Cohen, 2001; Hoeken et al., 2016).

Het is de vraag in hoeverre bovenstaande kenmerken qua invloed op identificatie en attitudes van elkaar verschillen, of in hoeverre ze invloed hebben wanneer ze in combinatie voorkomen in een verhaal. Een combinatie van factoren waarvan de invloeden al zijn onderzocht, is verhaalperspectief en waargenomen gelijkenis. Hoeken et al. (2016) vroegen zich namelijk af of verhaalperspectief en waargenomen gelijkenis verschillen wat betreft hun invloed op identificatie. In twee onderzoeken lieten zij proefpersonen een verhaal lezen, waarin in het eerste onderzoek een advocaat, en in het tweede onderzoek een huisarts in conflict was met een ander personage. Perspectief werd gemanipuleerd door de gebeurtenissen te laten vertellen door de advocaat (of huisarts; onderzoek 2) of het andere personage. In het eerste onderzoek waren de proefpersonen rechtenstudenten, en in het tweede onderzoek medische studenten. Het bleek dat zowel perspectief als studierichting de mate van identificatie beïnvloedde (en daardoor de attitudes). De invloed van verhaalperspectief was echter sterker: rechtenstudenten, evenals medische studenten identificeerden zich sterker met de hoofdpersoon, zelfs als hun studierichting overeenkwam met de antagonist. Hoeken et al. (2016) concluderen hieruit dat strategisch taalgebruik tot sterkere identificatie met een personage leidt, zelfs als een ander personage aanwezig is waar lezers zichzelf mee kunnen vergelijken.

Er is echter nog geen soortgelijk onderzoek verricht dat in kaart brengt in hoeverre verhaalperspectief en de mate waarin een personage sympathiek is, invloed hebben op identificatie wanneer beide in het verhaal worden gemanipuleerd. Dit is dan ook de aanleiding van het huidige onderzoek, waarin de invloed van deze twee factoren experimenteel wordt onderzocht.

1.5 Onderzoekshypothesen. In dit experiment wordt onderzocht of het verhaalperspectief tot meer identificatie leidt met het personage bij wie het perspectief ligt. Bovendien wordt bekeken of proefpersonen zich sterker identificeren met sympathieke dan met onsympathieke personages, en wordt de invloed van verhaalperspectief en sympathieke personages op attitudes onderzocht. Het is namelijk de vraag in hoeverre lezers zich identificeren wanneer het perspectief bij een onsympathiek personage ligt. Om deze vraagstukken te beantwoorden worden in dit onderzoek vier hypothesen getoetst. De eerste hypothese heeft betrekking op de invloed van het verhaalperspectief op identificatie. Deze is gebaseerd op voorgaand onderzoek, waaruit bleek dat men zich sterker identificeert met personages bij wie het perspectief ligt, dan met andere personages (e.g., Hoeken et al., 2016).

H1: Lezers identificeren zich sterker met een personage wanneer het verhaal vanuit zijn perspectief wordt verteld dan wanneer het verhaal vanuit het perspectief van een ander personage wordt verteld.

De tweede hypothese heeft betrekking op de invloed op identificatie van de mate waarin een lezer het personage sympathiek vindt. Deze is gebaseerd op eerder onderzoek, waaruit bleek dat lezers zich sterker identificeren met sympathieke personages, dan met onsympathieke personages (e.g., Hoeken & Sinkeldam, 2014).

H2: Lezers identificeren zich sterker met sympathieke dan met onsympathieke personages.

De derde hypothese betreft de persuasieve invloed van het verhaalperspectief op attitudes, en is gebaseerd op voorgaand onderzoek naar de rol van perspectief in narratieve overtuiging, waaruit bleek dat verhaalperspectief personage-gerelateerde attitudes beïnvloedt (e.g., De Graaf et al., 2007, 2012).

H3: Na het lezen van het verhaal komen attitudes van lezers meer overeen met het standpunt dat wordt geïmpliceerd door het personage vanuit wiens perspectief ze het verhaal hebben gelezen, dan attitudes van lezers van hetzelfde verhaal vanuit een ander perspectief.

De vierde hypothese heeft betrekking op de persuasieve invloed van sympathie. Zoals gezegd toont onderzoek dat de mate waarin lezers personages sympathiek vinden, invloed heeft op attitudes van lezers (e.g., Hoeken & Sinkeldam, 2014).

H4: Na het lezen van het verhaal komen attitudes van lezers meer overeen met het standpunt dat wordt geïmpliceerd door sympathieke personages, dan met het standpunt van onsympathieke personages.

De bevindingen van dit onderzoek kunnen bijdragen aan de kennis over identificatie en de determinanten die daaraan ten grondslag liggen. Er bestaat nog onduidelijkheid over de invloed van sympathie en verhaalperspectief op identificatie en attitudes, wanneer beide kenmerken voorkomen in het verhaal. Het onderzoek is dan ook wetenschappelijk relevant, omdat hierin wordt getracht meer inzichten in deze factoren te bieden. Daarnaast kan dit onderzoek wellicht bijdragen aan het aantonen van causale relaties tussen identificatie en narratieve overtuiging, omdat identificatie wordt gemanipuleerd.

Het maatschappelijk belang van dit onderzoek vindt zich in het gegeven dat verhalen ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor het publiek, doordat ze attitudes en gedragingen kunnen beïnvloeden. Daarom is het belangrijk in kaart te brengen hoe het komt dat verhalen persuasieve invloeden kunnen hebben. Ook buiten de wetenschap wordt regelmatig van deze effecten uitgegaan, dit blijkt bijvoorbeeld uit de paniek die bestaat omtrent het tonen van Disneyfilms aan kinderen. De lichamen van personages uit Disneyfilms zouden onrealistische schoonheidsidealen bij de kijkers veroorzaken (Northrup & Liebler, 2009), en de verhaallijnen (waarin het vaak draait om jongens die meisjes redden) zouden leiden tot stereotypische overtuigingen wat betreft gender (England, Descartes & Collier-Meek, 2011). Verhalen lijken dus onschuldig, maar beïnvloeden het publiek vaak zonder dat deze zich hiervan bewust is (Hoeken & Fikkers, 2014; Slater, 2002).

De operationalisatie van het onderzoek wordt in het hoofdstuk Methode nader toegelicht. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt afgesloten met een discussie en een conclusie.

2. Methode

In dit hoofdstuk wordt de operationalisatie geëxpliciteerd. Hierbij wordt ingegaan op het stimulusmateriaal, proefpersonen, de procedure, het onderzoeksontwerp, de instrumentatie, de pre-test en de statistische toetsing.

2.1 Materiaal. Als stimulusmateriaal is in dit onderzoek een verhaal ontwikkeld waarin twee personages een conflict hebben. Het verhaal is gebaseerd op twee artikelen van RTV Oost, met als titels: 'Rechter in uitspraak: advocaten Enschede moeten zich doodschamen' en 'Advocaat uit Enschede dient klacht in tegen rechter om 'kleuterruzie"' (RTV Oost, 2013). Het verhaal speelt zich af in een rechtszaal, waarbij een rechter (meneer Slot) en een advocaat (meneer Lodewijks) van mening verschillen.

De rechtszaak gaat over een uit de hand gelopen burenruzie tussen de heren Sanders en Bos. In het verhaal verdedigt advocaat Lodewijks de heer Bos. Het meningsverschil van Lodewijks en Slot gaat over het gebruik van overheids gelden bij rechtshulp. Er kan namelijk beroep worden gedaan op zogenaamde toevoegings gelden. Het honorarium van Lodewijks wordt (nu sprake is van een toevoeging) grotendeels door de overheid betaald. Slot is het er niet mee eens dat voor deze zaak door de overheid gefinancierde rechtsbijstand wordt gebruikt, terwijl advocaat Lodewijks vindt dat deze toevoegings gelden voor iedere zaak mogen worden gebruikt. De twee personages hebben tegengestelde meningen, zodat identificatie met het ene personage tot een ander standpunt kan leiden dan identificatie met het andere personage.

Om de mate van identificatie te beïnvloeden, is het perspectief van waaruit de gebeurtenissen zijn beschreven, evenals de mate waarin de personages sympathiek overkomen gemanipuleerd. Dit heeft geresulteerd in vier verhaalversies. In de eerste versie wordt het verhaal verteld vanuit het ik-perspectief van de advocaat, die hierin sympathiek overkomt. De tweede versie heeft hetzelfde perspectief, maar wordt hij onsympathiek neergezet. Verhaalversie drie en vier betreffen het ik-perspectief van de rechter, die in deze versies respectievelijk sympathiek en onsympathiek wordt neergezet. De vier verhaalversies zijn in de bijlagen weergegeven (Bijlage I). Om ervoor te zorgen dat het perspectief zo duidelijk mogelijk in het verhaal naar voren komt, is deze op twee manieren gemanipuleerd. Ten eerste is gekozen voor de verwijzing met 'ik' naar het personage bij wie het perspectief ligt, en ten tweede verschaft het verhaal informatie over de waarnemingen en gedachten van dit personage. Ter illustratie van de manipulatie van perspectief wordt in figuur 2.1 een tekstfragment gepresenteerd, dat hetzelfde gedeelte van de rechtszaak vanuit beide perspectieven beschrijft.

Figuur 2.1 Voorbeeldfragment uit de twee versies die verschillen wat betreft verhaalperspectief.

Versie 1: Perspectief advocaat	Versie 2: Perspectief rechter
Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Vandaag mag ik opnieuw mijn cliënt, meneer Bos, verdedigen. Ik ben hier al eerder geweest; toen leek het conflict tussen meneer Bos en meneer Sanders al opgelost. Er was sprake van een simpele burenruzie.	Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Ik mag vandaag voor de tweede keer een uitspraak doen over een conflict tussen de heer Bos en de heer Sanders. Als rechter heb ik deze heren eerder voor me gehad. Het leek me een simpele burenruzie.

Ook de mate waarin de personages sympathiek overkomen is gemanipuleerd. Wanneer een personage sympathiek moest overkomen, werd hij gemotiveerd en geïnteresseerd neergezet, en heeft hij vriendelijke gedachten over de cliënt (meneer Bos). Als onsympathiek personage is de advocaat of de rechter gedemotiveerd en ongeïnteresseerd, en wil hij liever op de golfbaan staan dan in de rechtszaal. Bovendien heeft hij dan onvriendelijke gedachten over de cliënt. Ter illustratie van deze manipulatie wordt in figuur 2.2 een ander tekstfragment gepresenteerd:

Figuur 2.2 Voorbeeldfragmenten uit vier versies die verschillen in de mate waarin personages sympathiek worden neergezet.

<p>Versie 1: Sympathieke advocaat</p> <p>Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- denk ik niet dat hij doorheeft hoe moeilijk meneer Bos het heeft. Ik heb met mijn cliënt te doen, want hij is zichtbaar geschrokken. Dat raakt me want ik zet me altijd voor de volle 100 procent in, ook al gaat het niet om torenhoge bedragen of zware misdrijven.</p>	<p>Versie 4: Onsympathieke advocaat</p> <p>Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- vind ik het onzin om mij als advocaat daarvan de schuld te geven. Mijn cliënt is zichtbaar geschrokken maar die sukkel heeft ook geen idee wat er speelt. Nu mis ik dus niet alleen mijn golf maar denkt zo'n rechtertje me ook nog de mantel uit te kunnen vegen.</p>
<p>Versie 2: Sympathieke rechter</p> <p>Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die arme man weet natuurlijk niet wat er aan de hand is; met hem heb ik wel te doen. Maar vlak daarna zie ik de verbazing op Lodewijks gezicht plaatsmaken voor irritatie en boosheid. Of dat komt door mijn uitbrander of omdat hij zich realiseert dat de golfbaan nog even moet wachten, zou ik niet weten.</p>	<p>Versie 3: Onsympathieke rechter</p> <p>Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die sukkel weet natuurlijk al helemaal niet wat er speelt. Maar ik zie dat Lodewijks zich opmaakt voor een repliek. Ik hoop maar dat dat niet te lang duurt. Ik heb hier helemaal geen zin in en wil zo snel mogelijk terug naar de golfbaan.</p>

Op andere punten dan perspectief en sympathie zijn de versies zoveel mogelijk gelijk gehouden. Hierdoor kunnen effecten van andere verschillen tussen de versies zoveel mogelijk worden uitgesloten. De twee personages zijn beide mannelijk, en ook de stijl en de structuur van de versies komt overeen. In alle versies wordt eerst beschreven hoe de hoofdpersoon aankomt bij de rechtbank. Vervolgens wordt kort toegelicht waar de zaak over gaat, waarna het pleidooi van de advocaat wordt beschreven. Vervolgens wordt een woordenwisseling tussen de rechter en de advocaat beschreven. De vier versies waren even lang wat betreft het aantal woorden (+/- 640) en het aantal zinnen (+/- 42).

2.2 Proefpersonen, procedure en onderzoeksonwerp. In totaal namen 140 proefpersonen deel aan het onderzoek. Hun leeftijd varieerde van 18 tot 75 jaar, met een gemiddelde van 36 jaar ($SD = 15.87$). De meeste respondenten waren 21 jaar oud (modus = 21), met uitzondering van enkele ouderen (maximum = 75). Er deden meer vrouwen (56.5%) dan mannen mee aan het onderzoek. Het opleidingsniveau varieerde (27.1% MBO, 30.7% HBO, 40% WO). De proefpersonen werden benaderd op straat, in de trein of in de naaste omgeving van de onderzoekers. Eerst werd hen gevraagd of ze bereid waren mee te doen aan een onderzoek naar de manieren waarop mensen verhalen lezen. Wanneer zij hiermee instemden, werden zij at random toegewezen aan één van de vier groepen, zodat zij één van de vier verhaalversies kregen te lezen. Voorafgaand aan het verhaal lezen de respondenten een instructie (Bijlage I). Hierin stond dat zij eerst een verhaal te lezen zouden krijgen, om vervolgens een vragenlijst daarover in te vullen. Ook werd hierin toegelicht op welke manier zij de vragen konden beantwoorden, en dat de gegevens anoniem zouden worden verwerkt. Na het lezen en het invullen van de vragenlijst, werd hen informatie over het doel van het onderzoek verschaft. Het afnemen duurde gemiddeld 10 minuten.

2.3 Instrumentatie. In de vragenlijst werden de verschillende afhankelijke variabelen gemeten aan de hand van Likert schalen (met een zevenpuntsschaal van *helemaal oneens* tot *helemaal eens*), of zevenpunts semantische differentiaal. De vragenlijst bestond uit vragen wat betreft identificatie met de personages, de attitude ten opzichte van het gebruik van overheids gelden bij rechtszaken (zoals beschreven in het verhaal), de mate waarin een personage sympathiek werd geacht, transportatie naar de verhaalwereld, waargenomen realisme en persoonskenmerken.

Ten eerste werden de verschillende dimensies van identificatie gemeten met reeds ontwikkelde schalen, die succesvol zijn gebruikt in voorgaand onderzoek (e.g., De Graaf et al., 2012; Hoeken et al., 2016). Met behulp van vier Likert items per personage werd gemeten in welke mate de proefpersonen

zich identificeerden met het personage, een voorbeeld hiervan is: 'Tijdens het lezen heb ik me ingeleefd in rechter Slot.' Naar aanleiding van Green (2006) en Moyer-Gusé (2008) werd hierbij ook de dimensie van identificatie *empathie* (meeleven) met het personage bevestigd. Een voorbeeld van een stelling die hier betrekking op heeft is: 'Tijdens het lezen heb ik meegeleefd met advocaat Lodewijks.' De betrouwbaarheid van de schaal was goed: zowel voor identificatie met de advocaat ($\alpha = .92$), als voor identificatie met de rechter ($\alpha = .89$). Wanneer de proefpersonen de versie lasen waarbij de advocaat de hoofdpersoon was, werden de vragen die betrekking hadden op hem eerst gesteld. Wanneer het verhaal werd gelezen waarbij de rechter de hoofdpersoon was, kregen de proefpersonen de vragenlijst waar de vragen over de rechter bovenaan stonden.

Vervolgens werd de attitude gemeten met behulp van vijf semantische differentiaal (zoals slecht – goed, oneerlijk – eerlijk; Hoeken et al., 2016) voorafgegaan door de zin: 'Wanneer een zaak, zoals beschreven is in het verhaal, voor de rechter komt en er wordt hierbij gebruik gemaakt van overheidsmiddelen is dat.' De betrouwbaarheid van de schaal was goed: Cronbach's $\alpha = .90$. Een hogere score op deze items betekent een positievere attitude ten opzichte van het gebruik van overheidsmiddelen voor de beschreven rechtszaak.

De mate waarin het personage sympathiek werd gevonden, werd bevestigd met vier Likert items per personage, gebaseerd op Hoeken en Sinkeldam (2014). Een voorbeeld hiervan is: 'Ik vind rechter Slot aardig' ($\alpha = .94$ voor de sympathie-items van de rechter; $\alpha = .93$ voor de sympathie-items van de advocaat).

Vervolgens werden verscheidene dimensies van transportatie bevestigd. Ondanks dat dit verschijnsel in dit onderzoek niet wordt onderzocht, is het van belang deze te meten. Hierdoor kan worden bevestigd of transportatie een alternatieve verklaring voor de resultaten biedt. Zeven zevenpunts Likert items ontleend aan Hoeken et al. (2016) werden gebruikt om transportatie te meten. Een voorbeelditem, dat het concept narratieve aanwezigheid meet, is: 'Terwijl ik het verhaal las, was het alsof ik aanwezig was in de rechtszaal' ($\alpha = .86$). Daarnaast werd de dimensie van transportatie gemeten met betrekking tot de mate waarin de aandacht van lezers op het verhaal was gericht (ook *attentional focus* genoemd; Hoeken et al., 2016), zoals: 'Toen ik het verhaal aan het lezen was, was ik volledig geconcentreerd op wat er in het verhaal beschreven werd' ($\alpha = .91$).

In hoeverre het verhaal realistisch werd gevonden is gemeten aan de hand van vier Likert-items, die ook succesvol zijn gebruikt in voorgaand onderzoek (e.g., Hoeken et al., 2016). Een voorbeeld hiervan is: 'De setting van het verhaal lijkt echt' ($\alpha = .87$). Deze variabele wordt niet onderzocht in dit onderzoek, maar zou ook een alternatieve verklaring van de resultaten kunnen bieden. Tot slot werden de proefpersonen gevraagd om hun geslacht, opleidingsniveau, leeftijd en moedertaal in te vullen. In Bijlage II zijn de vragenlijsten weergegeven zoals deze in het onderzoek zijn gebruikt.

2.4 Pre-test. Voordat de vragenlijsten zijn uitgezet is een kwalitatieve pre-test afgenomen. Dit werd gedaan bij acht proefpersonen (zowel mannen als vrouwen uit verschillende leeftijdscategorieën). Hen werd gevraagd om één verhaalversie te lezen, een vragenlijst in te vullen, en hierbij alle opmerkingen of onduidelijkheden te melden. Ook werd hen gevraagd welk personage zij sympathieker vonden. Uit de pre-test bleek dat het verhaal duidelijk was, en dat de verhalen over acceptabele lengtes beschikten. Enkele proefpersonen kenden sommige woorden niet. Hierom zijn deze vervangen met meer frequente woorden. Verder bleek de rechter ook in de versies waar hij sympathiek werd neergezet, niet sympathieker overkwam dan de advocaat. Daarom is in deze versies - zonder het woordenaantal aan te passen - de rechter sympathieker gemaakt (bijvoorbeeld door hem de zaak niet meer te laten beschrijven als 'kleuterruzie'). Wat betreft de vragenlijst zijn geen aanpassingen gedaan, de proefpersonen vonden deze duidelijk. In Bijlage III is het materiaal en de procedure van de pre-test weergegeven.

2.5 Statistische toetsing. Voor de toetsing van de hypothesen is een 2 (perspectief advocaat, perspectief rechter) x 2 (sympathieke hoofdpersoon, onsympathieke hoofdpersoon) tweeweg variantieanalyse (ANOVA, tussen proefpersonen) uitgevoerd voor de gemiddelden van de identificatievragen. Een tweeweg ANOVA meet de eventuele hoofd- en interactie-effecten van de perspectief- en sympathiemaniplatie. Deze berekening is ook uitgevoerd voor de gemiddelde scores van de andere afhankelijke variabelen: attitude, waargenomen realisme, transportatie en sympathie.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. Allereerst wordt ingegaan op de manipulatiecheck en de resultaten van de controlevariabelen. Tot slot komen de resultaten die betrekking hebben op de hypothesen aan bod.

3.1 Manipulatiecheck en controlevariabelen. Met tweeweg variantieanalyses (ANOVA) is gekeken in hoeverre de verhaalperspectief- en sympathiemanipulatie invloed hadden op de controlevariabelen waargenomen realisme, narratieve aanwezigheid, de mate waarin personages sympathiek worden gevonden, en de mate waarin de aandacht op het verhaal is gericht (*attentional focus*). De gemiddelden (en standaarddeviaties) van de controle- en afhankelijke variabelen worden in Tabel 1 –uitgesplitst per conditie- weergegeven.

Allereerst werd gekeken of de sympathiemanipulatie was gelukt. Uit een tweeweg-ANOVA bleek dat er een hoofdeffect bestond van verhaalperspectief op de mate waarin lezers de advocaat sympathiek vonden ($F(1, 136) = 9.36, p < .01$). Lezers van het perspectief van de advocaat ($M = 3.71, SD = 1.45$), vonden dit personage sympathieker dan lezers van het perspectief van de rechter ($M = 3.17, SD = 1.32$). Er was ook een hoofdeffect van de sympathiemanipulatie ($F(1, 136) = 108.07, p < .001$). Proefpersonen die de versies lasen waarin de advocaat sympathiek werd neergezet ($M = 4.37, SD = 1.01$), vonden de advocaat sympathieker dan lezers van de versies waarin dit personage onsympathiek werd neergezet ($M = 2.54, SD = 1.13$). De interactie tussen verhaalperspectief en sympathie was niet significant ($F(1, 136) < 1, p = .60$). Een andere tweeweg-ANOVA wees uit dat er een hoofdeffect van verhaalperspectief bestond op de mate waarin de rechter sympathiek werd gevonden ($F(1, 136) = 5.55, p = .02$). Lezers van het perspectief van de rechter ($M = 3.39, SD = 1.40$), vonden hem sympathieker dan lezers van het perspectief van de advocaat ($M = 2.91, SD = 1.30$). Ook was er een hoofdeffect van de sympathiemanipulatie op de mate waarin de rechter sympathiek werd gevonden ($F(1, 136) = 38.85, p < .001$). Proefpersonen die de versies lasen waarin de rechter sympathiek werd neergezet ($M = 3.76, SD = 1.36$), vonden hem sympathieker dan lezers van de versies waarin dit personage onsympathiek werd neergezet ($M = 2.51, SD = 1.05$). De interactie tussen verhaalperspectief en sympathie was niet significant ($F(1, 136) = 2.91, p = .09$). Uit deze resultaten bleek dat de sympathiemanipulatie het gewenste effect had; sympathieke personages werden sympathieker gevonden dan onsympathieke personages.

Uit een tweeweg-ANOVA bleek dat voor waargenomen realisme zowel geen hoofd-, als interactie-effecten werden gevonden ($F_{\text{verhaalperspectief}}(1, 136) = 1.08, p = .30$; $F_{\text{sympathie}}(1, 136) < 1, p = .38$; $F_{\text{interactie}}(1, 136) < 1, p = .43$). Dit gold ook voor *attentional focus* ($F_{\text{verhaalperspectief}}(1, 136) < 1, p = .93$; $F_{\text{sympathie}}(1, 136) < 1, p = .50$; $F_{\text{interactie}}(1, 136) < 1, p = .88$). Dit betekent dat de proefpersonen niet van elkaar verschilden wat betreft de mate waarin zij het verhaal realistisch achtten, en wat betreft de mate waarin zij hun aandacht op het verhaal richtten.

Er was geen hoofdeffect van verhaalperspectief ($F(1, 136) < 1, p = .78$) op narratieve aanwezigheid. Het hoofdeffect van sympathie hierop was wel significant ($F(1, 136) = 5.59, p = .02$). Lezers voelden zich meer aanwezig in het verhaal wanneer zij de verhaalversies lasen waarin de advocaat sympathiek was ($M = 5.29, SD = 1.07$) dan wanneer zij de verhaalversies lasen waarin de rechter sympathiek was ($M = 4.85, SD = 1.14$). De interactie tussen verhaalperspectief en sympathie was voor narratieve aanwezigheid niet significant ($F(1, 136) = 1.72, p = .19$).

3.2 Identificatie. Hypothesen 1 en 2 over de effecten van respectievelijk verhaalperspectief en sympathieke personages op de mate van identificatie, zijn getoetst met tweeweg variantieanalyses (ANOVA). Hieruit bleek dat er een hoofdeffect van verhaalperspectief op identificatie met de advocaat bestond ($F(1, 136) = 21.44, p < .001$). Proefpersonen identificeerden zich sterker met de advocaat wanneer ze de versies lasen met het perspectief van de advocaat ($M = 4.39, SD = 1.33$), dan wanneer ze het perspectief van de rechter lasen ($M = 3.30, SD = 1.58$). Er was ook een hoofdeffect van sympathie op identificatie met de advocaat ($F(1, 136) = 16.30, p < .001$). Lezers van de versies waarin de advocaat

sympathiek was ($M = 4.33$, $SD = 1.49$), identificeerden zich sterker met dit personage dan lezers die de versies lazen waarin hij onsympathiek was ($M = 3.38$, $SD = 1.49$). De interactie tussen verhaalperspectief en sympathie was voor identificatie met de advocaat niet significant ($F(1, 136) < 1$, $p = .45$).

Voor identificatie met de rechter was er een hoofdeffect van verhaalperspectief ($F(1, 136) = 17.03$, $p < .001$). Wanneer het perspectief van de rechter werd gelezen ($M = 4.08$, $SD = 1.43$), identificeerden proefpersonen zich meer met hem dan wanneer ze het perspectief van de advocaat lazen ($M = 3.10$, $SD = 1.40$). Daarnaast was er een hoofdeffect van sympathie op identificatie met de rechter ($F(1, 136) = 6.12$, $p = .02$). Lezers van de versies waarin de rechter sympathiek was ($M = 3.87$, $SD = 1.45$), identificeerden zich sterker met de rechter dan lezers die de versies lazen waarin hij onsympathiek was ($M = 3.29$, $SD = 1.49$). De interactie tussen verhaalperspectief en sympathie was voor identificatie met de rechter niet significant ($F(1, 136) < 1$, $p = .90$). Deze resultaten bevestigen hypothesen 1 en 2.

Tabel 1: Gemiddelden (en standaarddeviaties) voor identificatie, attitude, sympathie, attentional focus, waargenomen realisme, narratieve aanwezigheid, als functie van verhaalperspectief en sympathie (1 = helemaal oneens, 7 = helemaal eens; n = 140)

	<u>Hoofdpersoon advocaat</u>		<u>Hoofdpersoon rechter</u>	
	Sympathiek (n=35)	Onsympathiek (n=36)	Sympathiek (n=35)	Onsympathiek (n=34)
Identificatie met				
Advocaat	4.78 (1.25)	4.01 (1.32)	2.74 (1.39)	3.87 (1.59)
Rechter	2.82 (1.43)	3.38 (1.33)	4.38 (1.42)	3.76 (1.40)
Attitude				
	4.86 (1.30)	4.45 (1.21)	4.05 (1.43)	4.35 (1.18)
Sympathie voor				
Advocaat	4.59 (1.03)	2.85 (1.27)	2.22 (.87)	4.15 (.94)
Rechter	2.45 (.99)	3.36 (1.41)	4.18 (1.19)	2.58 (1.12)
Transportatie				
Aandacht (<i>attentional focus</i>)	4.96 (1.60)	4.83 (1.21)	4.82 (1.55)	5.02 (1.38)
Narratieve aanwezigheid	5.44 (.97)	4.75 (1.13)	4.94 (1.16)	5.14 (1.15)
Waargenomen Realisme	4.39 (1.31)	4.76 (1.32)	4.81 (1.20)	4.79 (1.46)

3.3 Attitude. Hypothesen 3 en 4 over de effecten van respectievelijk verhaalperspectief en sympathie op attitude, zijn ook getoetst aan de hand van tweeweg variantieanalyses (ANOVA). Hieruit bleek dat er een hoofdeffect was van verhaalperspectief op attitude ($F(1, 136) = 4.36$, $p = .04$): de attitude ten opzichte van vergoedingsgelden (voor zaken zoals beschreven in het verhaal) was positiever na het lezen van het perspectief van de advocaat ($M = 4.65$, $SD = 1.26$), dan na het lezen van het perspectief van de rechter ($M = 4.20$, $SD = 1.31$). Er was zowel geen hoofdeffect van sympathie ($F(1, 136) = 2.69$, $p = .10$), als geen interactie-effect tussen verhaalperspectief en sympathie op de attitude van lezers ($F(1, 136) < 1$, $p = .79$). Deze resultaten leveren bewijs voor hypothese 3, maar niet voor hypothese 4.

4. Discussie en conclusie

4.1 Identificatie. De resultaten wat betreft identificatie zijn in lijn met de verwachtingen. Proefpersonen identificeerden zich namelijk sterker met een personage wanneer het verhaal werd verteld vanuit zijn perspectief, dan wanneer hetzelfde verhaal vanuit het perspectief van een ander personage werd verteld. Deze bevindingen zijn in lijn met eerder onderzoek (e.g., Hoeken et al., 2016), en tonen dat strategisch taalgebruik –zoals het manipuleren van het verhaalperspectief– ertoe kan leiden dat lezers zich sterker met een personage identificeren. Daarnaast identificeerden proefpersonen zich sterker met sympathieke personages dan met onsympathieke personages. Ook deze bevindingen komen overeen met eerder onderzoek (e.g., Tal-Or & Cohen, 2010). Het huidige onderzoek draagt bij aan de kennis over de factoren die identificatie bepalen, omdat voorgaand onderzoek zich nog niet had gericht op de invloed van verhaalperspectief en sympathie, wanneer deze beide worden gemanipuleerd. Dit onderzoek toont dat beide kenmerken niet alleen los van elkaar invloed hebben op identificatie, maar ook wanneer ze gezamenlijk in het verhaal voorkomen.

Er bestaan echter nog steeds onduidelijkheden over deze determinanten. Vervolgonderzoek zou dan ook in kaart kunnen brengen in hoeverre sympathie en verhaalperspectief qua invloed op identificatie van elkaar verschillen. Het is bijvoorbeeld nog onduidelijk welke van deze determinanten een groter effect op identificatie heeft, wanneer het verhaalperspectief bij een onsympathiek personage ligt¹³. Bovendien zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op de relatie tussen sympathie en waargenomen gelijkheid, een combinatie van factoren die ook nog niet empirisch is onderzocht.

4.2 Attitude. Na het lezen van het verhaal kwamen de attitudes van lezers meer overeen met het standpunt dat werd geïmpliceerd door de hoofdpersoon, dan met het standpunt van de antagonist. Lezers die het verhaal vanuit het perspectief van de advocaat lasen, stonden positiever tegenover het gebruik van overheidsmiddelen bij rechtszaken (zoals beschreven in het verhaal), dan lezers van het perspectief van de rechter. Deze bevindingen zijn in lijn met eerder onderzoek (e.g., Hoeken et al., 2016). De verwachting dat attitudes van lezers meer overeenkomen met standpunten die worden geïmpliceerd door sympathieke personages, werd niet bevestigd. Dit resultaat komt niet overeen met de bevindingen van Tal-Or en Cohen (2010). In hun onderzoek beïnvloedde de mate waarin personages sympathiek waren de attitudes wel.

Een mogelijke verklaring van het uitblijvende effect van sympathie op attitudes, vindt zich in het gegeven dat lezers het ook oneens kunnen zijn met iemand die zij sympathiek vinden. Het is wellicht lastiger om het oneens te zijn met de persoon van waaruit het verhaal wordt verteld. Wanneer lezers een verhaal vanuit een bepaald perspectief lezen, zullen zij de gedachten en belevenissen van dat personage namelijk als het ware zelf ervaren (Hoeken et al., 2016). Zoals gezegd kan dit leiden tot identificatie (De Graaf et al., 2007), waardoor lezers de doelen van personages overnemen. Attitudes ten opzichte van obstakels die deze doelen in de weg staan, kunnen door identificatie worden beïnvloed (Green & Donahue, 2009). Mogelijk namen lezers in dit onderzoek –onafhankelijk van of hij sympathiek was– de doelen van de hoofdpersoon over, en werd hun attitude ten opzichte van het gebruik van de besproken overheidsmiddelen hierdoor beïnvloed.

4.3 Transportatie en waargenomen realisme. Waargenomen realisme en de mate waarin proefpersonen hun aandacht op het verhaal richtten, boden geen alternatieve verklaringen voor de resultaten. Het bleek wel dat lezers zich meer aanwezig voelde in het verhaal wanneer de advocaat sympathiek was, dan wanneer de rechter sympathiek was. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in de verhaalversies waar de advocaat sympathiek overkomt, de situatie in meer detail wordt beschreven. Hierin beschrijft de rechter de rechtszaak namelijk als een “kleuterruzie in een zandbak.” In de versies waar de rechter sympathiek was ontbreekt deze beschrijving. Green et al. (2004) manipuleerden transportatie door de hoeveelheid details in het verhaal te variëren, en vonden dat proefpersonen meer getransporteerd werden door het lezen van een meer gedetailleerde tekst. Deze resultaten geven aan dat vervolgonderzoek bij de constructie van het materiaal meer rekening moet houden met het gelijk houden van de verschillende verhaalversies¹⁴.

4.4 Beperkingen van het onderzoek. Eerder onderzoek toont dat identificatie de invloed van verhaalperspectief op attitudes medieerde (e.g., Hoeken & Fikkers, 2014), en ook als mediator fungeerde bij het effect van positieve gevoelens op attitudes¹⁵ (e.g., Hoeken & Sinkeldam, 2014). In dit onderzoek is echter geen mediatie-analyse uitgevoerd, die bijvoorbeeld in kaart zou kunnen brengen of het effect van verhaalperspectief op attitudes werd gemedieerd door identificatie.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat sympathie maar op één manier is gemanipuleerd. Ondanks dat deze manipulatie was geslaagd, kan vervolgonderzoek de personages wellicht op andere manieren sympathiek maken¹⁶. Zo kan in kaart worden gebracht of het uitblijvende effect van sympathie op attitudes te wijten was aan de manier waarop de personages sympathiek werden gemaakt.

De focus op geschreven verhalen is een andere beperking van dit onderzoek. Vervolgonderzoek zou mogelijke medium-specifieke effecten op identificatie kunnen onderzoeken. Bovendien zouden hierbij langere verhalen kunnen worden gebruikt, omdat lezers zich vermoedelijk sterker identificeren wanneer zij meer bekend raken met het personage (Bal & Veltkamp, 2013, p. 10), zoals bij het lezen van een volledig boek¹⁷.

4.5 Conclusie. Verhalen –zoals films en televisieseries– kunnen leiden tot verhaalconsistente veranderingen in opinies, attitudes en gedrag van het publiek. Dit onderzoek heeft zich gericht op een mechanisme dat aan deze narratieve overtuiging ten grondslag ligt: identificatie met personages. Hierbij werd onderzocht in hoeverre verhaalperspectief en de mate waarin personages sympathiek zijn, invloed hebben op identificatie en attitudes. De bevindingen tonen dat zowel verhaalperspectief als sympathie identificatie kunnen beïnvloeden. Daarnaast bleek dat verhalen invloed kunnen hebben op de attitudes van lezers ten opzichte van de echte wereld. Lezers van verhaalversies die vanuit verschillende perspectieven werden verteld, verschilden in hun attitude ten opzichte van een standpunt dat werd geïmpliceerd door een personage. Deze bevinding levert bewijs voor de persuasieve kracht van verhalen. Asefeso (2014, p. 14) stelt dan ook niet voor niets: *“If you need to make an argument about an issue about which you feel very strongly, don’t use rhetoric. Tell a story instead.”*

Noten

1. De termen *verhaal* en *narratief* worden in dit verslag als synoniemen gebruikt. Dit komt vaak voor in wetenschappelijke literatuur over narratieve overtuiging (zie bijvoorbeeld Green & Brock, 2000; Hoeken et al., 2016).
2. Hierbij is de aandacht van lezers volledig gericht op het verhaal (Busselle en Bilandzic, 2009).
3. Het E-ELM (Slater & Rouner, 2002) stelt dat verhalen kunnen overtuigen doordat ze het genereren van tegenargumenten reduceren. Tegenargumenten worden gezien als gedachten die inconsistent zijn met de overtuigende boodschap van het verhaal (Moyer-Gusé, 2008). Wanneer het publiek betrokken is bij een verhaal, zal het minder kritisch zijn en minder tegenargumenten genereren, wat het makkelijker maakt attitudes en gedrag te beïnvloeden. Deze betrokkenheid bestaat volgens het E-ELM uit transportatie en identificatie (Igartua, 2010; Moyer-Gusé, 2008). Ook in het Transportation Imagery Model (Green & Brock, 2002) -dat onder andere de mechanismen die ten grondslag liggen aan attitudeverandering presenteert- worden transportatie en identificatie genoemd (Igartua, 2010; Green, 2004). Daarnaast zijn deze twee processen onderdeel van het Entertainment Overcoming Resistance Model van Moyer-Gusé (2008), waarin mechanismen die mogelijk verantwoordelijk zijn voor de persuasieve potentie van narratieven worden geëxpliciteerd. Zo stelt Moyer-Gusé dat de perceptie van een lezer dat een boodschap persuasief is, door de narratieve structuur -met een begin, midden en einde (Green, 2006)- zal worden weggenomen. Hierdoor zal de lezer waarschijnlijk met minder weerstand reageren op het bericht (Moyer-Gusé, 2008). Deze modellen dragen bij aan de bestaande modellen die attitudeverandering bij openlijk persuasieve boodschappen verklaren (Green, 2006), zoals het *Elaboration Likelihood Model* van Petty en Cacioppo (1986). Openlijk persuasief houdt in dat het publiek zich ervan bewust is dat de boodschap hen van een bepaald standpunt wil overtuigen. Dit is het geval bij reclames of politieke speeches, maar meestal niet bij verhalen (De Graaf et al., 2007).
4. Attitudeverandering als gevolg van transportatie kan op verschillende manieren plaatsvinden. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat lezers van een geschreven verhaal zulke levendige beelden voor zich zien, dat zij het waarschijnlijker achten dat een dergelijke gebeurtenis zich echt kan voordoen (Green & Brock, 2002). Daarnaast kan transportatie ertoe leiden dat het publiek zijn kritische vermogens verliest. Een reclamebericht over de gevaren van roken zou bij jongeren wellicht weerstand kunnen oproepen, terwijl de boodschap misschien wel zou overkomen wanneer zij een verhaal zouden lezen waarin iemand sterft aan de gevolgen van roken. Waarschijnlijk zullen lezers -als zij worden getransporteerd naar een verhaalwereld- niet gemotiveerd en/of in staat zijn om kritisch te reageren op de educatieve boodschap (Moyer-Gusé, 2008).
5. Transportatie en identificatie zijn verschillende processen (Tal-Or & Cohen, 2010), maar staan wel tot elkaar in relatie. Ten eerste spelen ze allebei een rol bij narratieve overtuiging, en ten tweede is een onderdeel van identificatie dat de lezer wordt opgenomen in het verhaal. Hierbij is de lezer zich niet meer bewust van zichzelf en de omgeving, wat ook het geval is bij transportatie. Ondanks deze overeenkomst gaat identificatie verder dan transportatie, door de andere drie dimensies die betrekking hebben op een personage in het verhaal (in plaats van enkel op de verhaalwereld; Moyer-Gusé, 2008).
6. Het al dan niet uitvoeren van het gewenste gedrag is volgens SCT afhankelijk van de motivatie van de lezer, die wordt gevormd door de verwachtingen over de consequenties van het gedrag. Daarnaast zou het geobserveerde gedrag enkel worden uitgevoerd als de lezer zichzelf in staat acht het gedrag uit te voeren (Moyer-Gusé, 2008). Gedrag zou dus afhankelijk zijn van de eigeneffectiviteit, een gegeven dat overeenkomt met de verwachtingen uit het *integrative model of behavioral prediction* van Fishbein en Yzer (Hoeken et al., 2012, p. 40). In dit model zijn de determinanten van beredeneerd gedrag geëxpliciteerd. Bij dit gedrag denkt men, in tegenstelling tot automatisch gedrag zoals het aandoen van een lichtknopje, na over het gedrag. De gedragsintentie, de benodigde vaardigheden en de situationele barrières voor de uitvoering van het gedrag, zijn volgens Fishbein en Yzer (2003) de drie determinanten die beredeneerd gedrag bepalen. Met communicatiemiddelen kan niet direct invloed worden uitgeoefend op het gedrag van de ontvanger, omdat mensen door een tekst niet tot bepaald gedrag kunnen worden gedwongen (allicht enkel wanneer wet- en regelgeving wordt ingezet). Daarom richten persuasieve teksten zich op de gedragsintentie van het publiek, die onder andere door de attitude wordt bepaald. Dit kan bijvoorbeeld door in de tekst argumenten te geven die inspelen op de overtuigingen die de attitude beïnvloeden (Hoeken et al., 2012, p. 43-44). Narratieven kunnen via identificatie en transportatie ook op deze determinanten inspelen en de lezer zo overtuigen (Moyer-

Gusé, 2008; Moyer-Gusé & Nabi, 2010; Hoeken et al., 2016)

7. Bovendien toont onderzoek dat identificatie met personages uit televisieseries overtuigingen over de risico's wat betreft tienerzwangerschap beïnvloedt, een gegeven dat zou leiden tot een hogere gedragsintentie om veilig te vrijen (Moyer-Gusé & Nabi, 2010).

8. Zelfs wanneer een lezer over een attitude beschikte die in tegenstrijd was met het standpunt dat werd geïmpliceerd door het personage, leidde identificatie bij de lezer tot het overnemen van de attitude van dat personage.

9. Het perspectief komt bijvoorbeeld naar voren door woordkeus, het 'ik' toont dat het gezichtspunt van het betreffende personage wordt ingenomen, waar woorden als 'hij' of 'hen' verduidelijkt dat het om andere personen gaat. Daarnaast bepalen ook inhoudelijke facetten van het verhaal het perspectief van een tekst, bijvoorbeeld wanneer de (zintuigelijke) waarnemingen, ervaringen, emoties en gedachten van het ene personage wel, en van het andere personage niet worden beschreven. Het perspectief is dan ook niet perse de verteller van het verhaal, hoewel dit wel het geval kan zijn (De Graaf et al., 2007).

10. Tal-Or en Cohen (2010) deden dit door de ene groep proefpersonen voorafgaand aan het presenteren van het verhaal te vertellen dat het personage een loyaal persoon was, en de andere groep te vertellen dat het personage serieel vreemdging.

11. Moyer-Gusé (2008) onderscheidt dit concept van identificatie. Ze stelt dat lezers een personage aardig of aantrekkelijk kunnen vinden, zonder dat de lezer het gevoel heeft dat hij of zij is opgenomen in de narratieve wereld. Dit is bij identificatie wel het geval (Moyer-Gusé, 2008). Wel heeft onderzoek uitgewezen dat deze positieve gevoelens ten opzichte van personages identificatie in de hand kunnen werken. Identificatie medeerde hierbij het effect van positieve gevoelens op attitudes (Hoeken & Sinkeldam, 2014; Tal-Or & Cohen, 2010).

12. Deze determinant is gebaseerd op het personage van het verhaal, en –in tegenstelling tot perspectief- niet gericht op de manier waarop het verhaal wordt verteld (Hoeken et al., 2016). Onderzoek (Moyer-Gusé & Nabi, 2010) heeft aangetoond dat er een positieve correlatie bestaat tussen deze waargenomen gelijkens en de mate van identificatie. Daarnaast hebben Hoeken et al. (2016) de waargenomen gelijkens gemanipuleerd, door de proefpersonen verhalen te laten lezen over personages die dezelfde studie hadden gevolgd. Hun resultaten duiden op een causaal verband tussen de mate waarin een lezer zichzelf vergelijkbaar met het personage in het verhaal acht, en de mate van identificatie.

13. Een soortgelijke vergelijking is in ander onderzoek al wel gedaan voor verhaalperspectief en waargenomen gelijkens (Hoeken et al., 2016). Hieruit bleek dat verhaalperspectief een groter effect op identificatie heeft dan waargenomen gelijkens.

14. Narratieve aanwezigheid is een dimensie van transportatie (Hoeken et al., 2016), en Moyer-Gusé (2008, p. 410) stelt dat transportatie overeenkomt met de vierde dimensie van identificatie: absorptie. Tal-Or en Cohen (2010) bewijzen daarentegen dat het twee processen zijn die van elkaar verschillen. Vervolgonderzoek zou meer inzichten kunnen bieden over welke rol narratieve aanwezigheid precies speelt bij identificatie.

15. Dit is in lijn met Social Cognitive Theory (Bandura, 1986), die stelt dat lezers gedrag eerder zullen imiteren wanneer zij zich met personages identificeren (Moyer-Gusé, 2008).

16. Positief aan de manipulatie van dit onderzoek was dat deze in de tekst losstond van uitingen die te maken hadden met het standpunt van het personage, zodat de manipulatie enkel was gericht op het al dan niet sympathiek overkomen van dat personage. Een ander pluspunt van het materiaal is dat het verhaal is gebaseerd op een waargebeurde situatie. De scores wat betreft waargenomen realisme waren dan ook vrij hoog ($M = 4.69$, $SD = 1.32$, op een schaal van 1 t/m 7). Dat het verhaal nog niet in eerder onderzoek is gebruikt is wellicht een nadeel, maar om deze reden is de pre-test uitgevoerd.

17. Er zijn nog meer suggesties voor vervolgonderzoek voor identificatie en narratieve overtuiging die zeer interessant zijn. De stemming waarin lezers verkeren speelt namelijk ook een rol bij het overtuigingsproces (Hoeken et al., 2012, p. 72). Dit geldt ook voor emoties (Hoeken & Sinkeldam, 2014). Voor de effecten van deze factoren zou vervolgonderzoek kunnen kijken of ze bijvoorbeeld medium-specifiek zijn, of afhankelijk van verhaalperspectief, waargenomen gelijkens of sympathie.

Literatuurlijst

- Abrams, K. (2010). Empathy and experience in the Sotomayor Hearings. *Ohio NUL Rev.*, **36**, 263.
- Appel, M., & Richter, T. (2007). Persuasive effects of fictional narratives increase over time. *Media Psychology*, **10**(1), 113-134.
- Asefeso, A. (2014). Corporate Storytelling. *Tell them your story*. Charleston: Create Space.
- Bal, P. M., & Veltkamp, M. (2013). How does fiction reading influence empathy? An experimental investigation on the role of emotional transportation. *PloS one*, **8**(1), e55341.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (2002). Social cognitive theory in cultural context. *Applied Psychology*, **51**(2), 269-290.
- Bortolussi, M., & Dixon, P. (2003). *Psychonarratology: Foundations for the empirical study of literary response*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Braddock, K., & Dillard, J. P. (2016). Meta-analytic evidence for the persuasive effect of narratives on beliefs, attitudes, intentions, and behaviors. *Communication Monographs*, 1-24.
- Brewer, W. F., & Lichtenstein, E. H. (1982). Stories are to entertain: A structural-affect theory of stories. *Journal of Pragmatics*, **6**(5), 473-486.
- Brown, D. E. (1991). *Human universals*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Brown, W. J. (2015). Examining four processes of audience involvement with media personae: Transportation, parasocial interaction, identification, and worship. *Communication Theory*, **25**(3), 259-283. doi:10.1111/comt.12053
- Busselle, R., & Bilandzic, H. (2009). Measuring narrative engagement. *Media Psychology*, **12**(4), 321-347.
- Chory, R. M. (2013). Differences in Television Viewers' Involvement: Identification with and Attraction to Liked, Disliked, and Neutral Characters. *Communication Research Reports*, **30**(4), 293-305.
- Cohen, J. (2001). Defining identification: A theoretical look at the identification of audiences with media characters. *Mass Communication & Society*, **4**(3), 245-264.
- De Graaf, A., Hoeken, H., Sanders, J., & Beentjes, J. W. (2012). Identification as a mechanism of narrative persuasion. *Communication Research*, **39**(6), 802-823.
- De Graaf, A. D., Sanders, J. M., Beentjes, J. W. J., & Hoeken, J. A. L. (2007). De rol van identificatie in narratieve overtuiging. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, **29**, 237-250.
- De Graaf, A., Hoeken, H., Sanders, J., & Beentjes, H. (2009). The role of dimensions of narrative engagement in narrative persuasion. *Communications—The European Journal of Communication Research*, **34**, 385-405.
- England, D. E., Descartes, L., & Collier-Meek, M. A. (2011). Gender role portrayal and the Disney princesses. *Sex roles*, **64**(7-8), 555-567.
- Fisher, W. R. (1984). Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument. *Communications Monographs*, **51**(1), 1-22.

- Fishbein, M., & Yzer, M. C. (2003). Using theory to design effective health behavior interventions. *Communication theory*, **13**(2), 164-183.
- Green, M. C., & Brock, T. C. (2000). The role of transportation in the persuasiveness of public narratives. *Journal of Personality and Social Psychology*, **79**(5), 701-721.
- Green, M. C., & Clark, J. L. (2013). Transportation into narrative worlds: implications for entertainment media influences on tobacco use. *Addiction*, **108**(3), 477-484.
- Gottschall, J. (2012). *The storytelling animal: How stories make us human* (pp. xiv-xv). Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Green, M. C. (2006). Narratives and cancer communication. *Journal of Communication*, **56**(s1), S163-S183.
- Green, M. C., & Clark, J. L. (2013). Transportation into narrative worlds: implications for entertainment media influences on tobacco use. *Addiction*, **108**(3), 477-484.
- Green, M. C., & Donahue, J. K. (2009). Simulated worlds: Transportation into narratives. In K. Markman, W. M. Klein & J. A. Suhr (Eds.), *Handbook of imagination and mental simulation* (pp. 241-254). New York, NY: Taylor & Francis.
- Green, M., Aldao, A., Pollack, B., Rozin, P., & Small, A. (2004). Effect of story details on transportation into narrative worlds and identification with characters. *IGEL, University of Pennsylvania Department of Psychology, Edmonton, August*, 1-9.
- Hoeken, H., & Fikkers, K. M. (2014). Issue-relevant thinking and identification as mechanisms of narrative persuasion. *Poetics*, **44**, 84-99.
- Hoeken, J. A. L., Hornikx, J. M. A., & Hustinx, L. G. M. M. (2012). *Overtuigende teksten. Onderzoek en ontwerp*. Bussum: Coutinho.
- Hoeken, H., Kolthoff, M., & Sanders, J. (2016). Story Perspective and Character Similarity as Drivers of Identification and Narrative Persuasion. *Human Communication Research*, **42**, 292-311.
- Hoeken, H., & Sinkeldam, J. (2014). The role of identification and perception of just outcome in evoking emotions in narrative persuasion. *Journal of Communication*, **64**(5), 935-955.
- Igartua, J. J. (2010). Identification with characters and narrative persuasion through fictional feature films. *Communications*, **35**(4), 347-373.
- Jensen, J. D., King, A. J., Carcioppolo, N., Krakow, M., Samadder, N. J., & Morgan, S. (2014). Comparing tailored and narrative worksite interventions at increasing colonoscopy adherence in adults 50-75: A randomized controlled trial. *Social science & medicine*, **104**, 31-40.
- Kim, J., Allison, S. T., Eylon, D., Goethals, G. R., Markus, M. J., Hindle, S. M., & McGuire, H. A. (2008). Rooting for (and then abandoning) the underdog. *Journal of Applied Social Psychology*, **38**(10), 2550-2573.
- Moyer-Gusé, E. (2008). Toward a theory of entertainment persuasion: Explaining the persuasive effects of entertainment-education messages. *Communication Theory*, **18**(3), 407-425.
doi:10.1111/j.1468-2885.2008.00328.x

- Northup, T., & Liebler, C. M. (2010). The good, the bad, and the beautiful: Beauty ideals on the Disney and Nickelodeon channels. *Journal of Children and Media*, *4*(3), 265-282.
- Oatley, K. (1999). Meeting of minds: Dialogue, sympathy, and identification in reading fiction. *Poetics*, *28*(5-6), 439-454. doi:10.1016/S0304-422X(99)00011-X
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *The elaboration likelihood model of persuasion* (pp. 1-24). New York: Springer New York.
- Sanders, J., & Redeker, G. (1996). Perspective and the representation of speech and thought in narrative discourse. *Spaces, worlds and grammar*, 290-317.
- Slater, M. (2002). Entertainment education and the persuasive impact of narratives. In M. Green, J. Strange & T. Brock (Eds.), *Narrative impact: Social and cognitive foundations* (pp. 157-181). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Slater, M. D., & Rouner, D. (2002). Entertainment—education and elaboration likelihood: Understanding the processing of narrative persuasion. *Communication Theory*, *12*(2), 173-191.
- Slater, M. D., Rouner, D., & Long, M. (2006). Television dramas and support for controversial public policies: Effects and mechanisms. *Journal of Communication*, *56*(2), 235-252.
- Stanchi, K. 2010. The Power of Priming in Legal Advocacy: Using the Science of First Impressions to Persuade the Reader. *Oregon Law Review* *89*, 305-350.
- Tal-Or, N., & Cohen, J. (2010). Understanding audience involvement: Conceptualizing and manipulating identification and transportation. *Poetics*, *38* (4), 402-418.
http://dx.doi.org/10.1016/j.poetic.2010.05.004
- Van Duynslaeger, M., Sterken, C., Van Overwalle, F., & Verstraeten, E. (2008). EEG components of spontaneous trait inferences. *Social neuroscience*, *3*(2), 164-177.
- Van Laer, T., De Ruyter, K., Visconti, L. M., & Wetzels, M. (2014). The extended transportation-imagery model: A meta-analysis of the antecedents and consequences of consumers' narrative transportation. *Journal of Consumer Research*, *40*(5), 797-817.
- Winterbottom, A., Bekker, H. L., Conner, M., & Mooney, A. (2008). Does narrative information bias individual's decision making? A systematic review. *Social science & medicine*, *67*(12), 2079-2088.

Internetbronnen

- RTV Oost, geraadpleegd op 28 mei 2016, van <http://www.rtvoost.nl/nieuws/default.aspx?nid=177275&cat=1&ga=1.42620012.89118577.1311>.
- RTV Oost, geraadpleegd op 28 mei 2016, van <http://www.rtvoost.nl/archief/default.aspx?nid=177210>.

Bijlage I: Instructie proefpersonen en verhaalversies

Instructie

Beste deelnemer,

Bedankt voor je deelname. Voor de opleiding Communicatie- en informatiewetenschappen aan de Universiteit van Utrecht doen wij onderzoek naar de manieren waarop mensen verhalen lezen. Voor dit onderzoek vragen we je een verhaal te lezen over een rechtszaak, waar rechter Slot en advocaat Lodewijks in voorkomen. Lees eerst het verhaal rustig door en ga daarna door naar de vragenlijst. Door middel van de vragenlijst willen wij jouw mening te weten komen over het verhaal. De tekst mag niet meer gelezen worden tijdens het beantwoorden van de vragen.

Voorbeeldvraag:

0. Ik vind het verhaal erg interessant.

Helemaal oneens 1 ② 3 4 5 6 7 Helemaal eens

Door het omcirkelen van bijvoorbeeld de 2, laat je weten dat je het oneens bent met de stelling. Het omcirkelen van de 4 geeft aan dat je een neutraal standpunt hebt over de stelling. Er zijn geen goede of foute antwoorden mogelijk. Het is wel belangrijk dat je antwoord zo eerlijk mogelijk is. Denk niet te lang na, het gaat om je eerste gedachte. De gegevens zullen anoniem verwerkt worden en worden alleen gebruikt voor dit onderzoek. Het onderzoek zal 10 – 15 minuten in beslag nemen. Je bent vrij om te allen tijde je deelname aan het onderzoek af te breken.

Nogmaals bedankt voor je deelname,

Jeroen Bakker,
Léon Charmant,
Sharon Daalwijk,
Lisette Dorsten,
Merel Hiemstra,
Daan Rommers.

Verhaalversie 1 (aantal zinnen: 40; woordenaantal: 641)

-verhaalperspectief: advocaat

-sympathiek: advocaat

-onsympathiek: rechter

Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Vandaag mag ik opnieuw mijn cliënt, meneer Bos, verdedigen. Ik ben hier al eerder geweest; toen leek het conflict tussen meneer Bos en meneer Sanders al opgelost. Er was sprake van een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman, mijn cliënt. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, is er besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw hebben daar erg onder geleden en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ook in deze zaak zal ik meneer Bos verdedigen. Ik geef hem groot gelijk; ze hebben niet veel geld, daarom wordt mijn salaris ook voor een groot deel door de overheid betaald. Zonder die zogenaamde toevoegingsgelden zouden mensen als meneer Bos nooit hun recht kunnen halen. Terwijl ik naast mijn cliënt ga zitten, knik ik hem vriendelijk toe en leg mijn hand even op zijn schouder. Bos zegt dat hij het volste vertrouwen in me heeft en dat hij dankbaar is dat ik hem nogmaals wil helpen. Terwijl ik rondkijk in de zaal, zie ik rechter Slot op zijn stoel zitten. Zijn blik valt ook op mij en hij kijkt me afkeurend aan. Onder de tafel zie ik dat hij zijn golfschoenen aan heeft. Ik weet dat Slot een fanatiek golfer is, maar dit staat wel erg ongeïnteresseerd.

De rechter geeft mij het woord. Ik leg uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Tijdens mijn pleidooi zucht de rechter een paar keer diep en kijkt geïrriteerd op zijn horloge. Als ik mijn pleidooi heb afgerond en weer ga zitten, zegt Slot zichtbaar gepikeerd: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak die nergens over gaat. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen."

Verbaasd over de geïrriteerde toon en het gebrek aan professionaliteit van de rechter, kijk ik naar mijn cliënt. Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- denk ik niet dat hij doorheeft hoe moeilijk meneer Bos het heeft. Ik heb met mijn cliënt te doen, want hij is zichtbaar geschrokken. Dat raakt me want ik zet me altijd voor de volle 100 procent in, ook al gaat het niet om torenhoge bedragen of zware misdrijven. Iedereen heeft recht op een eerlijk proces.

Ik kijk de rechter aan en geef aan dat ook dit soort zaken mijn aandacht en volledige inzet verdienen. Het maakt mij boos dat de rechter hier anders over denkt en de zaak niet serieus neemt. Rechter Slot zegt vervolgens: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren."

Ik reageer meteen en zeg: "Ik ben van mening dat overheids gelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen." Rechter Slot kijkt mij nog eens hoofdschuddend aan, waarna hij de eis van 1250 euro afwijst. Hij is vast blij dat hij eindelijk kan gaan golfen.

Verhaalversie 2 (aantal zinnen: 43; woordenaantal: 643)

-verhaalperspectief: rechter

-sympathiek: rechter

-onsympathiek: advocaat

Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Ik mag vandaag voor de tweede keer een uitspraak doen over een conflict tussen de heer Bos en de heer Sanders. Als rechter heb ik deze heren eerder voor me gehad. Het leek me een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, heb ik besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw zeggen daar erg onder geleden te hebben en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ik zie de advocaat van meneer Bos, meester Lodewijks, binnenkomen. Hij gaat naast zijn cliënt zitten maar lijkt niet erg in hem geïnteresseerd. Tot mijn verbazing heeft hij zijn golfschoenen aan. Blijkbaar komt hij net van de golfbaan, of wil hij er zo dadelijk meteen naar toe. En misschien wel allebei want hij is een fanatiek golfer. Ik ben niet erg gesteld op Lodewijks: zijn salaris lijkt hem altijd meer te interesseren dan het belang van zijn cliënten. En dat salaris wordt ook nog eens deels betaald door de overheid bij cliënten zoals die van vandaag. Meneer Bos heeft het niet breed en kan een advocaat niet betalen. Dan kun je een beroep doen op de zogenaamde toevoegingsmiddelen zodat de overheid een deel van die kosten overneemt. Eens kijken of Lodewijks goed werk levert voor dat geld.

Ik geef de advocaat het woord. Hij legt uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Het is alsof hij het pleidooi van een andere zaak heeft genomen en alleen de namen heeft veranderd. Als hij zijn pleidooi heeft afgerond en weer gaat zitten, kan ik mijn irritatie niet onderdrukken: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te besteden aan een burengeschil dat helemaal niet zo belangrijk is. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen. Het is zonde van het geld!"

Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die arme man weet natuurlijk niet wat er aan de hand is; met hem heb ik wel te doen. Maar vlak daarna zie ik de verbazing op Lodewijks gezicht plaatsmaken voor irritatie en boosheid. Of dat komt door mijn uitbrander of omdat hij zich realiseert dat de golfbaan nog even moet wachten, zou ik niet weten. Ik ben benieuwd wat hij gaat zeggen en welke toon hij daarbij aanslaat.

Hij kijkt me recht aan en betoogt dat ook dit soort zaken zijn aandacht en volledige inzet verdienen. Hij stelt dat het hem boos maakt dat ik hier anders over denk en de zaak niet serieus neem. Ik repliceer daarop: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren."

Hij reageert meteen en zegt: "Ik ben van mening dat overheidsgelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgt." Ik besluit de eis van 1250 euro af te wijzen. Het lijkt Lodewijks niets uit te maken; hij is met zijn hoofd al op de golfbaan.

Verhaalversie 3 (aantal zinnen: 45; woordenaantal: 638)

-verhaalperspectief: rechter

-sympathiek: advocaat

-onsympathiek: rechter

Ik loop met flinke tegenzin de rechtbank van Arnhem binnen. Ik moet vandaag voor de tweede keer een uitspraak doen over een conflict tussen de heer Bos en de heer Sanders. Als rechter heb ik deze heren eerder voor me gehad. Het leek me een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, heb ik besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw zeggen daar erg onder geleden te hebben en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ik zie de advocaat van meneer Bos, meester Lodewijks, binnenkomen. Hij gaat naast zijn cliënt zitten en ze gaan meteen in gesprek. Dan kijkt hij naar mij en kijkt verbaasd. Ik denk dat hij ziet dat ik mijn golfschoenen aan heb. Ik kom net van de golfbaan, en ik wil er zo snel mogelijk weer naar toe. Ik ben een nogal fanatieke golfer. Ik ben niet erg gesteld op Lodewijks: hij doet altijd zijn uiterste best voor zijn cliënten ook als die hem eigenlijk niet kunnen betalen. Zijn salaris wordt in zo'n geval deels betaald door de overheid. Bijvoorbeeld bij zo'n cliënt als die van vandaag. Meneer Bos heeft het niet breed en kan een advocaat niet betalen. Dan kun je een beroep doen op de zogenaamde toevoegingsmiddelen zodat de overheid een deel van die kosten overneemt. Lodewijks zal weer goed werk willen leveren voor dat geld.

Ik geef de advocaat het woord. Hij legt uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Het is alsof hij het pleidooi van een andere zaak heeft genomen en alleen de namen heeft veranderd. Als hij zijn pleidooi heeft afgerond en weer gaat zitten, kan ik mijn irritatie niet onderdrukken: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf moesten betalen."

Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die sukkel weet natuurlijk al helemaal niet wat er speelt. Maar ik zie dat Lodewijks zich opmaakt voor een repliek. Ik hoop maar dat dat niet te lang duurt. Ik heb hier helemaal geen zin in en wil zo snel mogelijk terug naar de golfbaan. Ik ben benieuwd wat hij gaat zeggen en welke toon hij daarbij aanslaat.

Hij kijkt me recht aan en betoogt dat ook dit soort zaken zijn aandacht en volledige inzet verdienen. Hij stelt dat het hem boos maakt dat ik hier anders over denk en de zaak niet serieus neem. Ik repliceer daarop: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren."

Hij reageert meteen en zegt: "Ik ben van mening dat overheidsgelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgt." Ik besluit de eis van 1250 euro af te wijzen. Lodewijks en Bos kijken verslagen. Mij maakt het niets uit; ik kan naar de golfbaan.

Verhaalversie 4 (aantal zinnen: 40; woordenaantal: 638)

-verhaalperspectief: advocaat

-sympathiek: rechter

-onsympathiek: advocaat

Ik loop met flinke tegenzin de rechtbank van Arnhem binnen. Vandaag moet ik opnieuw mijn cliënt, meneer Bos, verdedigen. Ik ben hier al eerder geweest; toen leek het conflict tussen meneer Bos en meneer Sanders al opgelost. Er was sprake van een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman, mijn cliënt. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, is er besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw hebben daar erg onder geleden en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ook in deze zaak zal ik meneer Bos verdedigen. Ik vind het onzin. Maar ze hebben niet veel geld, daarom wordt mijn salaris ook voor een groot deel door de overheid betaald. Zonder die zogenaamde toevoegingsgelden zouden mensen als meneer Bos nooit hun recht kunnen halen. Terwijl ik naast mijn cliënt ga zitten, denk ik dat ik veel liever op de golfbaan zou staan dan hier. Bos zegt dat hij het volste vertrouwen in me heeft en dat hij dankbaar is dat ik hem nogmaals wil helpen. Terwijl ik rondkijk in de zaal, zie ik rechter Slot op zijn stoel zitten. Zijn blik valt ook op mij en hij kijkt me vriendelijk aan. Volgens mij heeft hij gezien dat ik mijn golfschoenen aan heb voor zo dadelijk. Slot vindt dat misschien ongepast maar dat interesseert me geen zak.

De rechter geeft mij het woord. Ik leg uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Tijdens mijn pleidooi kijkt de rechter een paar keer bedenkelijk in mijn richting. Als ik mijn pleidooi heb afgerond en weer ga zitten, zegt Slot enigszins gepikeerd: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te besteden aan een burengeschil dat helemaal niet zo belangrijk is. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen. Het is zonde van het geld!".

Verbaasd over de geïrriteerde toon en het gebrek aan respect van de rechter, kijk ik naar mijn cliënt. Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- vind ik het onzin om mij als advocaat daarvan de schuld te geven. Mijn cliënt is zichtbaar geschrokken maar die sukkel heeft ook geen idee wat er speelt. Nu mis ik dus niet alleen mijn golf maar denkt zo'n rechtertje me ook nog de mantel uit te kunnen vegen.

Ik kijk de rechter aan en geef aan dat ook dit soort zaken mijn aandacht en volledige inzet verdienen. Het maakt mij boos dat de rechter hier anders over denkt en de zaak niet serieus neemt. Rechter Slot zegt vervolgens rustig: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren."

Ik reageer meteen en zeg: "Ik ben van mening dat overheidsgelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen." Rechter Slot kijkt mij nog eens aan, waarna hij de eis van 1250 euro afwijst. Nou ja, ik ben blij dat ik eindelijk naar de golfbaan kan gaan om een lekker potje te golfen.

Bijlage II: Vragenlijsten

Vragenlijst 1: voor de versies waarbij het perspectief van waaruit het verhaal wordt verteld bij de advocaat ligt (versie 1 en 4)

De volgende vragen gaan over het verhaal dat je net hebt gelezen. Geef aan in hoeverre je het eens bent met onderstaande stellingen:

1. Tijdens het lezen heb ik meegeleefd met advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

2. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van advocaat Lodewijks te staan.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

3. Tijdens het lezen heb ik me ingeleefd in advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

4. Toen ik het verhaal aan het lezen was, voelde ik mee met advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

5. Tijdens het lezen heb ik meegeleefd met rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

6. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van rechter Slot te staan.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

7. Tijdens het lezen heb ik me ingeleefd in rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

8. Toen ik het verhaal aan het lezen was, voelde ik mee met rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

9. Wanneer een zaak, zoals beschreven is in het verhaal, voor de rechter komt en er wordt hierbij gebruik gemaakt van overheidsmiddelen is dat:
Slecht 1 2 3 4 5 6 7 Goed
Oneerlijk 1 2 3 4 5 6 7 Eerlijk
Onterecht 1 2 3 4 5 6 7 Terecht
Onwenselijk 1 2 3 4 5 6 7 Wenselijk
Onacceptabel 1 2 3 4 5 6 7 Acceptabel

10. Ik vind advocaat Lodewijks aardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

11. Ik vind advocaat Lodewijks een sympathiek persoon.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

12. Ik zou vrienden willen zijn met iemand zoals advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

13. Ik vind advocaat Lodewijks leuk.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

14. Ik vind rechter Slot aardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

15. Ik vind rechter Slot een sympathiek persoon.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

16. Ik zou vrienden willen zijn met iemand zoals rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

17. Ik vind rechter Slot leuk.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

18. Terwijl ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij de gebeurtenissen in het verhaal.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

19. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door wat er in het verhaal gebeurde.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

20. Toen ik het verhaal aan het lezen was, was ik volledig geconcentreerd op wat er in het verhaal beschreven werd.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

21. De dialoog in het verhaal is realistisch en geloofwaardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

22. De setting van het verhaal lijkt echt.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

23. Mensen in dit verhaal zijn zoals mensen die jij of ik zouden kunnen kennen.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

24. In dit verhaal worden gebeurtenissen gesproken die in het echt gebeurd zijn of zouden kunnen gebeuren.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

25. Tijdens het lezen maakte ik me een voorstelling van de gebeurtenissen die in het verhaal plaatsvonden.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

26. Terwijl ik het verhaal las, zag ik voor me wat er in het verhaal beschreven werd.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

27. Terwijl ik het verhaal las, was het alsof ik aanwezig was in de rechtszaal.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

28. Toen ik het verhaal aan het lezen was, had ik een levendig beeld van de
gebeurtenissen in het verhaal.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

Geslacht:
Opleidingsniveau:

Leeftijd:
Moedertaal:

Vragenlijst 2: voor de versies waarbij het perspectief van waaruit het verhaal wordt verteld bij de rechter ligt (versie 2 en 3)

De volgende vragen gaan over het verhaal dat je net hebt gelezen. Geef aan in hoeverre je het eens bent met onderstaande stellingen:

1. Tijdens het lezen heb ik meegeleefd met rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

2. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van rechter Slot te staan.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

3. Tijdens het lezen heb ik me ingeleefd in rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

4. Toen ik het verhaal aan het lezen was, voelde ik mee met rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

Tijdens het lezen heb ik meegeleefd met advocaat Lodewijks
5.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

6. Tijdens het lezen stelde ik me voor hoe het zou zijn om in de positie van advocaat Lodewijks te staan.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

7. Tijdens het lezen heb ik me ingeleefd in advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

8. Toen ik het verhaal aan het lezen was, voelde ik mee met advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

9. Wanneer een zaak, zoals beschreven is in het verhaal, voor de rechter komt en er wordt hierbij gebruik gemaakt van overheidsmiddelen is dat:
Slecht 1 2 3 4 5 6 7 Goed
Oneerlijk 1 2 3 4 5 6 7 Eerlijk
Onterecht 1 2 3 4 5 6 7 Terecht
Onwenselijk 1 2 3 4 5 6 7 Wenselijk
Onacceptabel 1 2 3 4 5 6 7 Acceptabel

10. Ik vind advocaat Lodewijks aardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

11. Ik vind advocaat Lodewijks een sympathiek persoon.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

12. Ik zou vrienden willen zijn met iemand zoals advocaat Lodewijks.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

13. Ik vind advocaat Lodewijks leuk.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

14. Ik vind rechter Slot aardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

15. Ik vind rechter Slot een sympathiek persoon.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

16. Ik zou vrienden willen zijn met iemand zoals rechter Slot.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

17. Ik vind rechter Slot leuk.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

18. Terwijl ik het verhaal las, was ik met mijn gedachten alleen bij de gebeurtenissen in het verhaal.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

19. Tijdens het lezen werd mijn aandacht helemaal in beslag genomen door wat er in het verhaal gebeurde.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

20. Toen ik het verhaal aan het lezen was, was ik volledig geconcentreerd op wat er in het verhaal beschreven werd.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

21. De dialoog in het verhaal is realistisch en geloofwaardig.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

22. De setting van het verhaal lijkt echt.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

23. Mensen in dit verhaal zijn zoals mensen die jij of ik zouden kunnen kennen.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

24. In dit verhaal worden gebeurtenissen gesproken die in het echt gebeurd zijn of zouden kunnen gebeuren.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

25. Tijdens het lezen maakte ik me een voorstelling van de gebeurtenissen die in het verhaal plaatsvonden.
Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

26. Terwijl ik het verhaal las, zag ik voor me wat er in het verhaal beschreven werd.

Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

27. Terwijl ik het verhaal las, was het alsof ik aanwezig was in de rechtszaal.

Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

28. Toen ik het verhaal aan het lezen was, had ik een levendig beeld van de gebeurtenissen in het verhaal.

Helemaal oneens 1 2 3 4 5 6 7 Helemaal eens

Geslacht:

Leeftijd:

Opleidingsniveau:

Moedertaal:

Bijlage III: Toelichting en materiaal pre-test

Vier onderzoekers hebben tijdens de pre-test twee verhaalversies en beide vragenlijsten getest. Dit werd gedaan bij acht personen in totaal (zowel mannen als vrouwen uit verschillende leeftijdscategorieën). Ook deze proefpersonen zijn verworven uit de directe omgeving van de onderzoekers. Deze proefpersonen hebben niet deelgenomen aan het echte experiment. Hen werd gevraagd om één verhaalversie, de bijbehorende vragenlijst in te vullen (zo werd iedere verhaalversie door twee personen bekeken), en hierbij alle opmerkingen of onduidelijkheden te melden. Ook werd hen gevraagd welk personage zij sympathieker achtten. Zo kon worden gecontroleerd of de manipulatie wat betreft het sympathiek overkomen van de personages was gelukt. De vragenlijst voor de pilotstudie zag er als volgt uit:

Vragen

1. Ik vind het verhaal...

Onduidelijk 1 2 3 4 5 6 7 Duidelijk

2. Ik vind de lengte van het verhaal...

Te kort 1 2 3 4 5 6 7 Te lang

3. Welk personage vind je sympathieker?

.....
.....

4. Zijn er woorden of zinnen die onduidelijk zijn? Omcirkel ze, en licht toe waarom ze

onduidelijk zijn. Doe eventueel een suggestie voor verbetering.

.....
.....

Verhaalversie pre-test 1

-verhaalperspectief: advocaat

-sympathiek: advocaat

-onsympathiek: rechter

Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Vandaag mag ik opnieuw mijn cliënt, meneer Bos, verdedigen. Ik ben hier al eerder geweest; toen leek het conflict tussen meneer Bos en meneer Sanders al opgelost. Er was sprake van een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman, mijn cliënt. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, is er besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw hebben daar erg onder geleden en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ook in deze zaak zal ik meneer Bos verdedigen. Ik geef hem groot gelijk; ze hebben niet veel geld – daarom wordt mijn honorarium ook voor een groot deel door de overheid betaald. Zonder die zogenaamde toevoegingsgelden zouden mensen als meneer Bos nooit hun recht kunnen halen. Terwijl ik naast mijn cliënt ga zitten, knik ik hem vriendelijk toe en leg mijn hand even op zijn schouder. Bos zegt dat hij het volste vertrouwen in me heeft en dat hij dankbaar is dat ik hem nogmaals wil helpen. Terwijl ik rondkijk in de zaal, zie ik rechter Slot op zijn stoel zitten. Zijn blik valt ook op mij en hij kijkt me afkeurend aan.

Onder de tafel zie ik dat hij zijn golfschoenen aan heeft. Ik weet dat Slot een fanatiek golfer is, maar dit staat wel erg ongeïnteresseerd.

De rechter geeft mij het woord. Ik leg uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Tijdens mijn pleidooi zucht de rechter een paar keer diep en kijkt geïrriteerd op zijn horloge. Als ik mijn pleidooi heb afgerond en weer ga zitten, zegt Slot zichtbaar gepikeerd: “Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro’s aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak die nergens over gaat. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen.”

Verbaasd over de geïrriteerde toon en het gebrek aan professionaliteit van de rechter, kijk ik naar mijn cliënt. Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- denk ik niet dat hij doorheeft hoe moeilijk meneer Bos het heeft. Ik heb met mijn cliënt te doen, want hij is zichtbaar geschrokken. Dat raakt me want ik zet me altijd voor de volle 100% in, ook al gaat het niet om torenhoge bedragen of zware misdrijven. Iedereen heeft recht op een eerlijk proces.

Ik kijk de rechter aan en geef aan dat ook dit soort zaken mijn aandacht en volledige inzet verdienen. Het maakt mij boos dat de rechter hier anders over denkt en de zaak niet serieus neemt. Rechter Slot zegt vervolgens: “De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo’n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren”.

Ik reageer meteen en zeg: “Ik ben van mening dat overheidskosten voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen.” Rechter Slot kijkt mij nog eens hoofdschuddend aan, waarna hij de eis van 1250 euro afwijst. Hij is vast blij dat hij eindelijk kan gaan golfen.

Verhaalversie pre-test 2
-verhaalperspectief: rechter
-sympathiek: rechter
-onsympathiek: advocaat

Ik loop vol goede moed de rechtbank van Arnhem binnen. Ik mag vandaag voor de tweede keer een uitspraak doen over een conflict tussen de heer Bos en de heer Sanders. Als rechter heb ik deze heren eerder voor me gehad. Het leek me een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, heb ik besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw zeggen daar erg onder geleden te hebben en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ik zie de advocaat van meneer Bos, meester Lodewijks, binnenkomen. Hij gaat naast zijn cliënt zitten maar lijkt niet erg in hem geïnteresseerd. Tot mijn verbazing heeft hij zijn golfschoenen aan. Blijkbaar komt hij net van de golfbaan, of wil hij er zo dadelijk meteen naar toe. En misschien wel allebei want hij is een fanatiek golfer. Ik ben niet erg gesteld op Lodewijks: zijn salaris lijkt hem altijd meer te interesseren dan het belang van zijn cliënten. En dat salaris wordt ook nog eens deels betaald door de overheid bij cliënten zoals die van vandaag. Meneer Bos heeft het niet breed en kan een advocaat niet betalen. Dan kun je een beroep doen op de zogenaamde toevoegingsmiddelen zodat de overheid een deel van die kosten overneemt. Eens kijken of Lodewijks goed werk levert voor dat geld.

Ik geef de advocaat het woord. Hij legt uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Het alsof hij het pleidooi van een andere zaak heeft genomen en alleen de namen heeft veranderd. Als hij zijn pleidooi heeft afgerond en weer gaat zitten, kan ik mijn irritatie niet onderdrukken: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak die nergens over gaat. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen."

Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die arme man weet natuurlijk niet wat er aan de hand is; met hem heb ik wel te doen. Maar vlak daarna zie ik de verbazing op Lodewijks gezicht plaatsmaken voor irritatie en boosheid. Of dat komt door mijn uitbrander of omdat hij zich realiseert dat de golfbaan nog even moet wachten, zou ik niet weten. Ik ben benieuwd wat hij gaat zeggen en welke toon hij daarbij aan slaat.

Hij kijkt me recht aan en betoogt dat ook dit soort zaken zijn aandacht en volledige inzet verdienen. Hij stelt dat het hem boos maakt dat ik hier anders over denk en de zaak niet serieus neem. Ik repliceer daarop: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren".

Hij reageert meteen en zegt: "Ik ben van mening dat overheidsgelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen." Ik besluit de eis van 1250 euro af te wijzen. Het lijkt Lodewijks niets uit te maken; hij is met zijn hoofd al op de golfbaan.

Verhaalversie pre-test 3
-verhaalperspectief: rechter
-sympathiek: advocaat
-onsympathiek: rechter

Ik loop met flinke tegenzin de rechtbank van Arnhem binnen. Ik moet vandaag voor de tweede keer een uitspraak doen over een conflict tussen de heer Bos en de heer Sanders. Als rechter heb ik deze heren eerder voor me gehad. Het leek me een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, heb ik besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw zeggen daar erg onder geleden te hebben en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ik zie de advocaat van meneer Bos, meester Lodewijks, binnenkomen. Hij gaat naast zijn cliënt zitten en ze gaan meteen in gesprek. Dan kijkt hij naar mij en kijkt verbaasd. Ik denk dat hij ziet dat ik mijn golfschoenen aan heb. Ik kom net van de golfbaan, en ik wil er zo snel mogelijk weer naar toe. Ik ben een nogal fanatieke golfer. Ik ben niet erg gesteld op Lodewijks: hij doet altijd zijn uiterste best voor zijn cliënten ook als die hem eigenlijk niet kunnen betalen. Zijn salaris wordt in zo'n geval deels betaald door de overheid. Bijvoorbeeld bij zo'n cliënt als die van vandaag. Meneer Bos heeft het niet breed en kan een advocaat niet betalen. Dan kun je een beroep doen op de zogenaamde toevoegingsmiddelen zodat de overheid een deel van die kosten overneemt. Lodewijks zal weer goed werk willen leveren voor dat geld.

Ik geef de advocaat het woord. Hij legt uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Het alsof hij het pleidooi van een andere zaak heeft genomen en alleen de namen heeft veranderd. Als hij zijn pleidooi heeft afgerond en weer gaat zitten, kan ik mijn irritatie niet onderdrukken: "Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro's aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak die nergens over gaat. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen."

Ik zie dat Lodewijks verbaasd is over mijn uitbarsting. Hij kijkt naar zijn cliënt die ook zichtbaar geschrokken lijkt. Die sukkel weet natuurlijk al helemaal niet wat er aan de hand is. Maar ik zie dat Lodewijks zich opmaakt voor een repliek. Ik hoop maar dat dat niet te lang duurt. Ik heb hier helemaal geen zin en wil zo snel mogelijk terug naar de golfbaan. Ik ben benieuwd wat hij gaat zeggen en welke toon hij daarbij aan slaat.

Hij kijkt me recht aan en betoogt dat ook dit soort zaken zijn aandacht en volledige inzet verdienen. Hij stelt dat het hem boos maakt dat ik hier anders over denk en de zaak niet serieus neem. Ik repliceer daarop: "De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo'n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren".

Hij reageert meteen en zegt: "Ik ben van mening dat overheidsgelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen." Ik besluit de eis van 1250 euro af te wijzen. Lodewijks en Bos kijken verslagen. Mij maakt het niets uit; ik kan naar de golfbaan.

Verhaalversie pre-test 4
-verhaalperspectief: advocaat
-sympathiek: rechter
-onsympathiek: advocaat

Ik loop met flinke tegenzin de rechtbank van Arnhem binnen. Vandaag mag ik opnieuw mijn cliënt, meneer Bos, verdedigen. Ik ben hier al eerder geweest; toen leek het conflict tussen meneer Bos en meneer Sanders al opgelost. Er was sprake van een simpele burenruzie.

De heer Sanders heeft tijdens de verbouwing van zijn woning schade gemaakt aan het huis van zijn buurman, mijn cliënt. De eerste keer dat deze zaak werd behandeld, is er besloten dat Sanders de schade zou vergoeden. Uiteindelijk heeft Sanders dat geld overgemaakt aan Bos, maar dat heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Bos en zijn vrouw hebben daar erg onder geleden en vragen nu een schadevergoeding van 1250 euro voor de geleden stress.

Ook in deze zaak zal ik meneer Bos verdedigen. Ik vind het onzin; maar ze hebben niet veel geld – daarom wordt mijn honorarium ook voor een groot deel door de overheid betaald. Zonder die zogenaamde toevoegingsgelden zouden mensen als meneer Bos nooit hun recht kunnen halen. Terwijl ik naast mijn cliënt ga zitten, denk ik dat ik veel liever op de golfbaan zou staan dan hier. Bos zegt dat hij het volste vertrouwen in me heeft en dat hij dankbaar is dat ik hem nogmaals wil helpen. Terwijl ik rondkijk in de zaal, zie ik rechter Slot op zijn stoel zitten. Zijn blik valt ook op mij en hij kijkt me afkeurend aan.

Volgens mij heeft hij gezien dat ik mijn golfschoenen aan heb voor zo dadelijk. Slot vindt dat misschien ongepast maar dat interesseert me geen zak.

De rechter geeft mij het woord. Ik leg uit waarom deze zaak relevant is en waarom meneer Bos recht heeft op die 1250 euro. Tijdens mijn pleidooi zucht de rechter een paar keer diep en kijkt geïrriteerd in mijn richting. Als ik mijn pleidooi heb afgerond en weer ga zitten, zegt Slot zichtbaar gepikeerd: “Uitgerekend in een periode waar bezuinigingen worden gedaan op rechtshulp die de overheid financiert, ontzien jullie jezelf niet van duizenden euro’s aan toevoegingsgelden en uren tijd van instanties. Jullie vragen mij tijd en energie te verspillen aan een geschil dat het niveau heeft van een kleuterruzie in een zandbak die nergens over gaat. Bovendien denk ik dat jullie nooit een tweede proces zouden zijn gestart, als jullie het helemaal zelf hadden moeten betalen.”

Verbaasd over de geïrriteerde toon en het gebrek aan respect van de rechter, kijk ik naar mijn cliënt. Hoewel ik de frustratie van rechter Slot wel kan plaatsen -er is inderdaad sprake van bezuinigingen- vind ik het onzin om mij als advocaat daarvan de schuld te geven. Mijn cliënt is zichtbaar geschrokken maar die sukkel heeft ook geen idee wat er speelt. Nu mis ik dus niet alleen mijn golf maar denkt zo’n rechtertje me ook nog de mantel uit te kunnen vegen.

Ik kijk de rechter aan en geef aan dat ook dit soort zaken mijn aandacht en volledige inzet verdienen. Het maakt mij boos dat de rechter hier anders over denkt en de zaak niet serieus neemt. Rechter Slot zegt vervolgens: “De enige reden dat deze zaak behandeld wordt, is omdat het Wetboek dit voorschrijft. Jullie als advocaten moeten je schamen dat jullie over zo’n kinderachtige ruzie maar liefst twee gerechtelijke procedures voeren”.

Ik reageer meteen en zeg: “Ik ben van mening dat overheids gelden voor alle zaken mogen worden gebruikt, dus ook voor dit soort zaken. Dat is gewoon hoe het rechtssysteem werkt! Mijn cliënt verdient niet veel waardoor hij gewoon recht heeft op toevoegingsmiddelen. Hij hoeft hierdoor zelf maar een deel te betalen. Deze regeling zorgt ervoor dat iedereen -dus ook mensen met een kleiner inkomen- een eerlijk proces krijgen.” Rechter Slot kijkt mij nog eens hoofdschuddend aan, waarna hij de eis van 1250 euro afwijst. Nou ja, ik ben blij dat ik eindelijk kan gaan golfen.

VERKLARING KENNISNEMING REGELS M.B.T. PLAGIAAT

Fraude en plagiaat

Wetenschappelijke integriteit vormt de basis van het academisch bedrijf. De Universiteit Utrecht vat iedere vorm van wetenschappelijke misleiding daarom op als een zeer ernstig vergrijp. De Universiteit Utrecht verwacht dat elke student de normen en waarden inzake wetenschappelijke integriteit kent en in acht neemt.

De belangrijkste vormen van misleiding die deze integriteit aantasten zijn fraude en plagiaat. Plagiaat is het overnemen van andermans werk zonder behoorlijke verwijzing en is een vorm van fraude. Hieronder volgt nadere uitleg wat er onder fraude en plagiaat wordt verstaan en een aantal concrete voorbeelden daarvan. Let wel: dit is geen uitputtende lijst!

Bij constatering van fraude of plagiaat kan de examencommissie van de opleiding sancties opleggen. De sterkste sanctie die de examencommissie kan opleggen is het indienen van een verzoek aan het College van Bestuur om een student van de opleiding te laten verwijderen.

Plagiaat

Plagiaat is het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk. Je moet altijd nauwkeurig aangeven aan wie ideeën en inzichten zijn ontleend, en voortdurend bedacht zijn op het verschil tussen citeren, parafraseren en plagiëren. Niet alleen bij het gebruik van gedrukte bronnen, maar zeker ook bij het gebruik van informatie die van het internet wordt gehaald, dien je zorgvuldig te werk te gaan bij het vermelden van de informatiebronnen.

De volgende zaken worden in elk geval als plagiaat aangemerkt:

- het knippen en plakken van tekst van digitale bronnen zoals encyclopedieën of digitale tijdschriften zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het overnemen van gedrukt materiaal zoals boeken, tijdschriften of encyclopedieën zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het opnemen van een vertaling van bovengenoemde teksten zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het parafraseren van bovengenoemde teksten zonder (deugdelijke) verwijzing: parafrazen moeten als zodanig gemarkeerd zijn (door de tekst uitdrukkelijk te verbinden met de oorspronkelijke auteur in tekst of noot), zodat niet de indruk wordt gewekt dat het gaat om eigen gedachtengoed van de student;
- het overnemen van beeld-, geluids- of testmateriaal van anderen zonder verwijzing en zodoende laten doorgaan voor eigen werk;
- het zonder bronvermelding opnieuw inleveren van eerder door de student gemaakt eigen werk en dit laten doorgaan voor in het kader van de cursus vervaardigd oorspronkelijk werk, tenzij dit in de cursus of door de docent uitdrukkelijk is toegestaan;
- het overnemen van werk van andere studenten en dit laten doorgaan voor eigen werk. Indien dit gebeurt met toestemming van de andere student is de laatste medeplichtig aan plagiaat;
- ook wanneer in een gezamenlijk werkstuk door een van de auteurs plagiaat wordt gepleegd, zijn de andere auteurs medeplichtig aan plagiaat, indien zij hadden kunnen of moeten weten dat de ander plagiaat pleegde;
- het indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling (zoals een internetsite met uittreksels of papers) of die al dan niet tegen betaling door iemand anders zijn geschreven.

De plagiaatregels gelden ook voor concepten van papers of (hoofdstukken van) scripties die voor feedback aan een docent worden toegezonden, voorzover de mogelijkheid voor het insturen van concepten en het krijgen van feedback in de cursushandleiding of scriptieregeling is vermeld.

In de Onderwijs- en Examenregeling (artikel 5.15) is vastgelegd wat de formele gang van zaken is als er een vermoeden van fraude/plagiaat is, en welke sancties er opgelegd kunnen worden.

Onwetendheid is geen excuus. Je bent verantwoordelijk voor je eigen gedrag. De Universiteit Utrecht gaat ervan uit dat je weet wat fraude en plagiaat zijn. Van haar kant zorgt de Universiteit Utrecht ervoor dat je zo vroeg mogelijk in je opleiding de principes van wetenschapsbeoefening bijgebracht krijgt en op de hoogte wordt gebracht van wat de instelling als fraude en plagiaat beschouwt, zodat je weet aan welke normen je je moeten houden.

Hierbij verklaar ik bovenstaande tekst gelezen en begrepen te hebben.

Naam: Jeroen Bakker

Studentnummer: 4093998

Datum en handtekening: 29-06-2016

Dit formulier lever je bij je begeleider in als je start met je bacheloreindwerkstuk of je master scriptie.

Het niet indienen of ondertekenen van het formulier betekent overigens niet dat er geen sancties kunnen worden genomen als blijkt dat er sprake is van plagiaat in het werkstuk.

